

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ –ΣΚΕ
Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της Διαφθοράς, του
Οικονομικού και Οργανωμένου Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία:
Οργανωμένο έγκλημα και φυλακή: Καταστάσεις ασύμβατες ή συμβιωτικές;

Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Κουκλάκη Μαρία
ΑΜ 505765

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σταμούλη Ειρήνη

Αθήνα, Ιανουάριος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Οργανωμένο έγκλημα και φυλακή: Καταστάσεις ασύμβατες ή συμβιωτικές;

Μαρία Κουκλάκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Σταμούλη Ειρήνη

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια

Κασάπογλου Άννα

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω το Γιάννη την Έλλη και τη Δήμητρα που με ενθάρρυναν να ξεκινήσω αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα και με στήριξαν από την αρχή έως και την ολοκλήρωσή του.

Ευχαριστώ επίσης την πρώτη επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κα Ειρήνη Σταμούλη για τη καθοδήγηση, τις παρατηρήσεις, τις καθοριστικές συμβουλές της και τον σεβασμό που μου επέδειξε σε όλη την διάρκεια συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Κουκλάκη Μαρία
Ιανουάριος 2025

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, εξετάζοντας την υφιστάμενη κατάσταση, αλλά και τους παράγοντες εκείνους που έχουν οδηγήσει στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξάπλωση του εντός αυτών των καταστημάτων. Βασικό συμπέρασμα της έρευνας είναι πως το οργανωμένο έγκλημα και τα σωφρονιστικά καταστήματα δεν είναι έννοιες ασύμβατες. Αντίθετα, ο εγκλεισμός εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων όχι μόνο δεν οδηγεί στην αποδυνάμωση των εγκληματικών ομάδων, αλλά στην ανάπτυξη και την ισχυροποίηση τους. Έτσι, τα σωφρονιστικά καταστήματα σε αρκετές περιπτώσεις αποδεικνύονται ως θύλακες δημιουργίας και περαιτέρω ανάπτυξης ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, (νέων αλλά και υφιστάμενων) και διαμορφώνουν τις συνθήκες για νέες οργανωμένες εγκληματικές δραστηριότητες τόσο εντός, όσο και εκτός των χώρων των σωφρονιστικών καταστημάτων. Προσδιοριστικοί παράγοντες για την ύπαρξη την περαιτέρω και τη συνεχή ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι οι ακολουθούμενες κυβερνητικές πολιτικές για την αντιμετώπιση του, οι πολιτικές αμοιβών των διοικητικών και σωφρονιστικών υπαλλήλων, υπό την έννοια ότι τους καθιστούν επιρρεπείς στην εμπλοκή τους με την παρανομία, καθώς και οι νέες τεχνολογίες. Για την αντιμετώπιση των ανωτέρω απαιτούνται τεκμηριωμένες πολιτικές και προγράμματα αποκατάστασης και επανένταξης των κρατουμένων εστιάζοντας σε συγκεκριμένες ανάγκες και ατομικά προφίλ αυτών, αλλά και αναδιάρθρωση των υφιστάμενων αντεγκληματικών πολιτικών. Αναγκαία είναι επίσης η συνεργασία διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα, καθώς και η συνολική αναθεώρηση των πολιτικών εγκλεισμού.

Λέξεις-κλειδιά: ποινικοκατασταλτικό σύστημα, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά, νέες τεχνολογίες, αντεγκληματική πολιτική

ASBTRACT

The aim of this study is to examine the phenomenon of organized crime within prisons, examining the current situation, as well as the factors that have led to the further development and spread of organized crime within these institutions. The main conclusion of the research is that organized crime and prisons are not incompatible concepts. On the contrary, confinement within prisons not only does not lead to the weakening of criminal groups, but to their development and strengthening. Thus, prisons in several cases prove to be pockets of creation and further development of organized crime groups, (new and existing) and shape the conditions for new organized criminal activities both within and outside the prison premises. Determinants of the existence and further and continuous development of organized crime within prisons are the government policies followed to deal with crime, the remuneration policies of administrative and prison employees, in the sense that they make them prone to involvement in illegality, as well as new technologies. To address the above, documented policies and programs for the rehabilitation and reintegration of prisoners are required, focusing on their specific needs and individual profiles, as well as a restructuring of existing anti-crime policies. The cooperation of various bodies involved in the penal system is also necessary, as well as a comprehensive review of incarceration policies.

Keywords: criminal justice system, organized crime, corruption, new technologies, anti-crime policy

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ASBTRACT.....	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ:ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	10
1.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός του οργανωμένου εγκλήματος.....	10
1.2 Παράγοντες ενίσχυσης του οργανωμένου εγκλήματος.....	10
1.3 Εγκληματολογικές προσεγγίσεις για το οργανωμένο έγκλημα	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ	16
2.1 Το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων .	16
2.2 Διευκολυντικοί παράγοντες οργανωμένου εγκλήματος στα σωφρονιστικά καταστήματα	20
2.2.1 Διαφθορά των σωφρονιστικών υπαλλήλων	21
2.2.2 Η δημιουργία συμμοριών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων ως παράγοντας διευκόλυνσης του οργανωμένου εγκλήματος.....	26
2.2.3 Εξουσιαστικές σχέσεις στη φυλακή και οργανωμένο έγκλημα	34
2.2.4 Υπερπληθυσμός των σωφρονιστικών καταστημάτων ως ενισχυτικός παράγοντας του οργανωμένου εγκλήματος	37
2.2.5 Τεχνολογία.....	38
2.3 Το οργανωμένο έγκλημα στα σωφρονιστικά καταστήματα της Ελλάδας	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	42
3.1 Πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής για το οργανωμένο έγκλημα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.....	42
3.2 Δυναμική ασφάλεια και συλλογή πληροφοριών.....	44
3.3 Ανάλυση κοινωνικών δικτύων	48
3.4 Συνεργασία φορέων	52
3.5 Λοιπές στρατηγικές.....	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	57

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραδοσιακά, η μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος εστιάζει στις παράνομες δραστηριότητες που διαπράττονται από ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (ή εγκληματικά δίκτυα), των οποίων τα μέλη εμπλέκονται συστηματικά στην παρανομία (Hirschfeld, 2015: 25). Από τη δεκαετία του 1980 έχει εμφανιστεί ένα νέο πεδίο έρευνας το οποίο επικεντρώνεται στην παρουσία οργανωμένων εγκληματικών ομάδων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων (Gundur & Trammell, 2022: 1). Πλέον αμφισβητείται το ότι η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα παύει όταν τα μέλη των ομάδων βρίσκονται υπό κράτηση, και το ότι τα εγκληματικά δίκτυα αποδιαρθρώνονται μόνιμα ή ότι η επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων μελών τερματίζεται (Gooch & Treadwell, 2024; Santorso & Rizzuti, 2024).

Η διείσδυση των νέων τεχνολογιών (π.χ. κινητά τηλέφωνα με δυνατότητα σύνδεσης στο Διαδίκτυο που επιτρέπουν την επικοινωνία καθώς και τη διεξαγωγή οικονομικών συναλλαγών από τη φυλακή) αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης του οργανωμένου εγκλήματος μέσα στα σωφρονιστικά καταστήματα (Santorso & Rizzuti, 2024α; Casciani, 2025). Η διαφθορά των εκπροσώπων των αρχών ή και άλλων ατόμων με έλεγχο και επιρροή στα σωφρονιστικά καταστήματα αποτελεί έναν δεύτερο παράγοντα ενίσχυσης αυτού του φαινομένου (PenalReform International, 2024: 27; PenalReform International, 2024α: 4). Ένας τρίτος παράγοντας είναι η δημιουργία συμμοριών εντός των φυλακών (Fleisher&Decker, 2001: 4; Santorso & Rizzuti, 2024). Εκτός των προαναφερθέντων θεσμικών διαστάσεων, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και η συμβολή του ευρύτερου κοινωνικού και πολιτικοοικονομικού περιβάλλοντος (Hirschfeld, 2015: 24; Scalia, 2016: 98).

Αν και ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα εξετάζεται εν μέρει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, μεγάλος όγκος της διεθνούς βιβλιογραφίας έχει εστιάσει στις ΗΠΑ (Gundur & Trammell, 2022: 1), ενώ πρόσφατα έχει απασχολήσει και μελετητές στη Λατινική Αμερική (Adorno & Salla, 2007: 7; Lessing, 2011; Dudley & Bargent, 2017; NunesDias, 2019). Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό δεν έχει

μελετηθεί σε μεγάλο βαθμό στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ολοένα και πιο συχνών αναφορών στο οργανωμένο έγκλημα εντός των ελληνικών σωφρονιστικών καταστημάτων (Γαλανομάτης, 2019; Euronews, 2019; Sigma Live, 2024; Trikala Opinion, 2025). Επίσης, δεν έχει μελετηθεί συνολικά, εξετάζοντας πτυχές όπως η φύση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, οι διευκολυντικοί παράγοντες για την ενίσχυσή του, αλλά και πώς μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστούν οι παράγοντες που οδηγούν στην περαιτέρω ανάπτυξη και εξάπλωση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Οι επί μέρους στόχοι της εργασίας είναι: α) να καταγραφεί το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, β) να εντοπιστούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες αυτού του φαινομένου, γ) να κατατεθούν προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, οι προσδιοριστικοί παράγοντες ενίσχυσής του φαινομένου ιδίως τα τελευταία χρόνια, οι εγκληματολογικές προσεγγίσεις γύρω από το φαινόμενο καθώς και η ποινική του τυποποίηση. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, με έμφαση στην οργάνωση και τους διευκολυντικούς παράγοντες, όπως αυτά αναδεικνύονται μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και συγκεκριμένα παραδείγματα. Στο τρίτο κεφάλαιο αποτυπώνονται προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής. Η εργασία ολοκληρώνεται με ένα σύντομο κεφάλαιο όπου συνοψίζονται τα κυριότερα συμπεράσματα αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ:ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1 Εννοιολογικός προσδιορισμός του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα συνιστά ένα κοινωνικό φαινόμενο συστηματικής παρανομίας με στόχο το οικονομικό όφελος (Βιδάλη, 2017). Ειδικότερα, μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα είναι μία οικονομική επιχείρηση με απώτερο στόχο τη δημιουργία περιουσιακού (οικονομικού) οφέλους, η οποία διαφοροποιείται από τις νόμιμες οικονομικές επιχειρήσεις όχι στη βάση του στόχου και της οργάνωσής της (που μπορεί να είναι κοινές ως κερδοσκοπικές επιχειρήσεις), αλλά λόγω του τρόπου με τον οποίον προσπαθεί να επιτύχει τον στόχο της. Αυτή η επιχειρηματική διάσταση του φαινομένου προκύπτει και από τον πραγματοπαγή του χαρακτήρα (Χλούπης, 2020: 541). Η πραγματοπαγής λειτουργία του φαινομένου συνεπάγεται αφενός ότι η εγκληματική επιχείρηση δεν παύει στην περίπτωση αλλαγής της σύνθεσης των μελών της και αφετέρου ότι η δομή της δε συνδέεται αποκλειστικά με ένα πρόσωπο (Βιδάλη, 2017: 150).

Επιπλέον, συχνά οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος συνδέονται με μέλη του επίσημου πολιτικού συστήματος προκειμένου να προωθήσουν πιο εύκολα τις δραστηριότητές τους, ή/και για να μπορέσουν να κάνουν χρήση των τραπεζικών υπηρεσιών ώστε να νομιμοποιήσουν παράνομα έσοδα, ενώ έχει παρατηρηθεί και η συνεργασία προσώπων με πολιτική επιρροή με μέλη του οργανωμένου εγκλήματος μέσα από πρακτικές διαφθοράς (Hirschfeld, 2015: 25). Τέλος, εκτός από τον υπερ-εθνικό του χαρακτήρα, αναγνωρίζεται πως το οργανωμένο έγκλημα διαρθρώνεται σε οργανωσιακές δομές, όπως ιεραρχία, δίκτυα, φατρίες (Paoli & VanderBeken, 2014: 19-21).

1.2 Παράγοντες ενίσχυσης του οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται άμεσα με κοινωνικοοικονομικές συνθήκες από τις οποίες πλαισιώνεται και μπορεί να μεταβληθεί επομένως στη βάση χωροχρονικών όρων (Hirschfeld,

2015: 24; Scalia, 2016: 98). Η άποψη αυτή ανάγεται στον ισχυρισμό του Chambliss ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα προϊόν του ιδίου του καπιταλιστικού συστήματος (Βιδάλη, 2017: 150). Ειδικότερα, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να κατανοηθεί μόνο αν τοποθετηθεί στο ευρύτερο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος και αν ληφθεί υπόψη ο αντίκτυπος των μετασχηματισμών αυτού του συστήματος στις σχέσεις εξουσίας εντός των κοινωνιών, καθώς και η έμφαση στην επίτευξη κέρδους εντός του εν λόγω συστήματος (Scalia, 2016: 98). Συγκεκριμένα, οι μετασχηματισμοί στις δομές εξουσίας και στην ανακατανομή πλούτου που λαμβάνουν χώρα εντός του καπιταλιστικού συστήματος έχουν θεωρηθεί ως γενεσιουργός αιτίες του οργανωμένου εγκλήματος, λαμβάνοντας υπόψη και τον απώτερο σκοπό των εγκληματικών οργανώσεων που είναι η απόκτηση εξουσίας και οικονομικού πλούτου, εντός του συστήματος (Scalia, 2016: 98).

Ο Chambliss επίσης τονίζει πως το οργανωμένο έγκλημα συνιστά απόρροια του καπιταλιστικού συστήματος, καταδεικνύοντας και μία σχέση μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος, της πολιτικής και της διαφθοράς (Βιδάλη, 2017: 150). Σε αντίθεση, όμως, με τον Cressey, ο Chambliss επισημαίνει πως το οργανωμένο έγκλημα δε συντελείται εντός μίας οργάνωσης, αλλά εντός ενός δικτύου σχέσεων, «χαλαρών» όπως τονίζει, το οποίο δημιουργείται εντός ενός συγκεκριμένου κοινωνικού σχηματισμού τόσο κάθετα, όσο και οριζόντια. Σε αυτό το δίκτυο σχέσεων, η μόνη σταθερά είναι η ανάπτυξη του συστήματος, σε αντίθεση με τα άτομα και τους ρόλους τους. Αξίζει να τονιστεί ότι λόγω και του υπερεθνικού χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος, δημιουργούνται περιφερειακά δίκτυα, που σχετίζονται με την κύρια οργάνωση και αναλαμβάνουν την εκτέλεση συγκεκριμένων έργων. Αυτό το στοιχείο παρατηρείται για παράδειγμα στην περίπτωση των τρομοκρατικών οργανώσεων (Βιδάλη, 2017: 151).

Συναφές ερώτημα με τους παράγοντες αύξησης του οργανωμένου εγκλήματος είναι οι λόγοι για τους οποίους αρκετά άτομα προσχωρούν σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος. Για το ερώτημα αυτό έχουν εκπονηθεί αρκετές μελέτες, διαπιστώνοντας αρκετούς προσδιοριστικούς παράγοντες συμμετοχής σε οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα.

Οι κοινωνικοί δεσμοί είναι ένας σημαντικός παράγοντας προσχώρησης σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα αρκετών μελετών. Οι κοινωνικές σχέσεις περιλαμβάνουν γονικούς, οικογενειακούς, συγγενικούς, φιλικούς και άλλους δεσμούς. Οι κοινωνικές, επαγγελματικές και εγκληματικές διασυνδέσεις είναι συχνά αλληλένδετες

αλληλοενισχύονται και συχνά δημιουργούν ευκαιρίες για κερδοφόρες εγκληματικές ευκαιρίες (Kleemans& de Poot, 2008: 71; Giménez-Salinas, Requena& De LaCorte, 2013: 48). Ο ρόλος της οικογένειας είναι ιδιαίτερα ισχυρός για παραδοσιακές ομάδες όπως η ιταλική μαφία, όπου η γέννηση σε μια οικογένεια μαφίας συχνά καθορίζει την πρώιμη εμπλοκή ενός ατόμου στην οργάνωση. Υπό αυτό το πρίσμα, οι οικογενειακοί δεσμοί ευνοούν την πολιτισμική γενεακή μετάδοση και τις διαδικασίες μάθησης που απαιτούνται για τη στρατολόγηση σε εγκληματικές οργανώσεις (Sergi, 2016: 150). Επίσης, η γονική συμμετοχή σε μία ομάδα αυξάνει την πιθανότητα ένα άτομο να γίνει μέλος της ίδιας ή άλλης ομάδας (Srapens&Moors, 2019). Εκτός της οικογένειας, φίλεις και γνωριμίες αποτελούν συχνά προϋποθέσεις για στρατολόγηση σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος. Αυτές οι ομάδες βασίζονται σε στενές φιλίες λόγω της ανάγκης για υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης (vanKorpen, 2013: 3). Αυτοί οι δεσμοί συχνά ενισχύονται από κοινές προελεύσεις σε επίπεδο εθνικότητας / εθνότητας, ή ακόμα και γειτονίας. Οι κοινωνικοί δεσμοί είναι επίσης αποτέλεσμα ειδικού μορφωτικού υπόβαθρου, απασχόλησης και επαγγελματικής εξειδίκευσης. Τα άτομα έρχονται σε επαφή με οργανωμένες εγκληματικές ομάδες στο εργασιακό τους περιβάλλον και αυτό δημιουργεί εγκληματικές ευκαιρίες που μπορεί να οδηγήσουν στη στρατολόγησή τους (Kleemans& de Poot 2008: 71; vanKorpen 2013: 3; vanKorpen& de Poot, 2013: 75).

Ωστόσο, το μορφωτικό υπόβαθρο και η απασχόληση συνδέονται με τη στρατολόγηση μελών και με άλλους τρόπους. Για παράδειγμα, έχει καταδειχθεί μία σχέση χαμηλών ακαδημαϊκών επιτευγμάτων και συμμετοχή στο οργανωμένο έγκλημα (Savonaetal., 2017). Αν και σε ορισμένες περιπτώσεις τα επίπεδα εκπαίδευσης των μελών ομάδων μαφίας αυξήθηκαν με την πάροδο του χρόνου, επιτρέποντάς τους να εκμεταλλευτούν νέες ευκαιρίες που προκύπτουν από την αναπτυσσόμενη οικονομία της αγοράς, αυτή η αύξηση μπορεί να αντανakλά βελτιωμένα επίπεδα εκπαίδευσης στον γενικό πληθυσμό. Η έλλειψη νόμιμων θέσεων εργασίας και συνεπώς η απουσία απασχόλησης μπορεί να προωθήσει τη στρατολόγηση σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες (Jhi&Gerber, 2015). Για παράδειγμα, οι Jhi και Gerber (2015) κατέδειξαν ότι η πιθανότητα να γίνει κάποιος μέλος μίας ομάδας οργανωμένου εγκλήματος ήταν σχεδόν τρεις φορές μεγαλύτερη για άτομα χωρίς ιστορικό απασχόλησης πριν από τον εγκλεισμό σε κάποιο σωφρονιστικό κατάστημα από ό,τι για άτομα με εργασιακή εμπειρία. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν επίσης ότι συγκεκριμένες θέσεις εργασίας ή επαγγελματικές δεξιότητες παρέχουν την ευκαιρία συμμετοχής σε εγκληματικές ομάδες. Για παράδειγμα, η απασχόληση στον κλάδο

των μεταφορών παρέχουν στους εργαζομένους ευκαιρίες να μετακινούν παράνομα εμπορεύματα, καθιστώντας τους ελκυστικές στρατολογήσεις για εγκληματικές ομάδες (vanKorpen& de Poot, 2013: 76). Συνολικά, οι κακές οικονομικές συνθήκες και η χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση αποτελούν παράγοντες που διευκολύνουν τη στρατολόγηση σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες (Jhi&Gerber, 2015; Sergi, 2016: 150; Savonaetal., 2017). Ωστόσο, άτομα με υψηλότερη κοινωνικοοικονομική θέση μπορεί επίσης να εμπλακούν σε εγκληματικές οργανώσεις, είτε επειδή έλκονται από τις ευκαιρίες δημιουργίας κέρδους είτε επειδή αντιμετωπίζουν δύσκολες προσωπικές και οικονομικές συνθήκες (vanKorpen, 2013: 4).

Ως απόρροια των ανωτέρω, το ποινικό υπόβαθρο και οι δεξιότητες ενός ατόμου έχουν αναφερθεί ως παράγοντες που διευκολύνουν τη συμμετοχή κάποιου σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης η βία και η τάση για εγκληματική συμπεριφορά είναι συχνά ζωτικής σημασίας για τη στρατολόγηση σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες. Τα μέλη αναφέρουν μακροχρόνιες, βίαιες και παραγωγικές εγκληματικές σταδιοδρομίες. Αυτά τα πρότυπα συχνά προηγούνται της ένταξής τους σε κάποια οργάνωση (Campedellietal., 2019). Επιπλέον, μια πιο ενεργή εγκληματική σταδιοδρομία συχνά συνεπάγεται εγκλεισμό, κάτι το οποίο μπορεί να ευνοήσει τη δημιουργία επαφών, κοινωνικών σχέσεων και ευκαιριών για στρατολόγηση σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες (Savonaetal., 2017). Αρκετές άλλες δεξιότητες μπορεί να αποδειχθούν κρίσιμες για τη στρατολόγηση σε οργανωμένες εγκληματικές ομάδες, όπως η πίστη, η ικανότητα σε συγκεκριμένες παράνομες επιχειρηματικές δραστηριότητες, η ικανότητα αποφυγής εντοπισμού από τις αστυνομικές αρχές (Densley, 2012: 304). Σημαντική είναι επίσης και η ικανότητα διατήρησης της σιωπής: ο κώδικας σιωπής περιλαμβάνει μια ποικιλία στοιχείων συμπεριφοράς, συμπεριλαμβανομένης της δυσπιστίας και της αποφυγής επαφής με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου, της δέσμευσης να μην αποκαλύπτονται πληροφορίες σε τρίτους και μια γενική στάση άρνησης της ύπαρξης των εγκληματικών ομάδων (Savonaetal., 2017).

Το αίσθημα του ανήκειν σε μία ομάδα και η απόκτηση κοινωνικής ταυτότητας έχουν επίσης αναφερθεί ως σημαντικοί παράγοντες. Η είσοδος σε ορισμένες ομάδες οργανωμένου εγκλήματος δίνει πρόσβαση σε συγκεκριμένες υποκουλτούρες που χαρακτηρίζονται από μια αίσθηση τιμής, πίστης και σεβασμού. Ιδιαίτερα στις μαφίες, τα μέλη λαμβάνουν μέρος σε ιεροτελεστίες και τελετές που συμβολίζουν την αλλαγή του καθεστώτος τους. Υπό αυτό το πρίσμα, η συμμετοχή σε μία τέτοια κουλτούρα και ομάδα είναι συχνά ελκυστική (Lo, 2010: 851). Η αίσθηση του ανήκειν ενισχύεται περαιτέρω από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ

των μελών της ομάδας και τη συχνή συν-παραβίαση κανόνων και νομοθεσίας, ενισχύοντας έτσι την ομαδική ταυτότητα (García, 2006: 201; Densley, 2012: 302).

Εκτός των ανωτέρω, στη διεθνή βιβλιογραφία έχουν αναφερθεί ακόμα και ατομικά χαρακτηριστικά. Σε νεαρή ηλικία η στρατολόγηση βασίζεται στην παροχή ενός ελκυστικού τρόπου ζωής με υψηλό εισόδημα και τη δυνατότητα απόκτησης αρκετών υλικών αγαθών (Ostroskyetal., 2012), ή αντίθετα στη βάση της εμπλοκής με παράνομες ουσίες και οικονομικά προβλήματα (Carvalho&Soares, 2016: 77). Κατά την ενήλικη ζωή τα άτομα ενδέχεται να συμμετέχουν σε δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος μέσω κοινωνικών συνδέσεων, ευκαιριών εργασίας ή συγκεκριμένων δεξιοτήτων που αναπτύχθηκαν νωρίτερα στη ζωή τους, όπως αναφέρθηκε παραπάνω (Kleemans& de Poot, 2008: 74; Bloklandetal., 2019: 10). Εκτός της ηλικίας και το φύλο είναι σημαντικός παράγοντες, με διάφορες μελέτες να τονίζουν την υποεκπροσώπηση των γυναικών (Giménez-Salinasetal., 2011: 48; Kirbyetal., 2016: 78). Ένα τρίτο ατομικό χαρακτηριστικό που έχει αναφερθεί είναι η εθνικότητα. Θεωρίες όπως η κοινωνική αποδιοργάνωση, οι υποकुλτούρες και οι πολιτιστικές συγκρούσεις έχουν συχνά τονίσει τη σημασία της εθνοτικής ετερογένειας, των δυσκολιών ένταξης και της περιορισμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση και τις οικονομικές ευκαιρίες ως κινητήριες δυνάμεις εμπλοκής σε εγκληματικές ομάδες. Σε αυτό το πλαίσιο, η περιθωριοποίηση και συγκεκριμένα εθνοτικά / εθνικά χαρακτηριστικά μπορεί να ευνοούν τη στρατολόγηση σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος (Carvalho&Soares, 2016: 79). Επιπλέον, μία κοινή εθνική καταγωγή μπορεί να ενισχύσει τους δεσμούς μεταξύ των μελών και, κατά συνέπεια, να αυξήσει την εμπιστοσύνη που είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστεί η επιβίωση της ομάδας (Savonaetal., 2017). Τέλος, μία ομάδα μελετών εστίασε και σε ψυχολογικούς παράγοντες, αναφέροντας προβλήματα συμπεριφοράς κατά την παιδική ηλικία, χρήση παράνομων ουσιών και ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά (Ostroskyetal., 2012; Sergi, 2016). Για παράδειγμα, οι Ostroskyetal. (2012) διαπίστωσαν ότι τα άτομα σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος χαρακτηρίζονταν από μεσαία προς υψηλά επίπεδα ψυχοπάθειας, υποδηλώνοντας έλλειψη ενσυναίσθησης και ελέγχου και αντικοινωνικές συμπεριφορές.

1.3 Εγκληματολογικές προσεγγίσεις για το οργανωμένο έγκλημα

Βάσει του ότι η εγκληματική οργάνωση είναι μία οικονομική επιχείρηση, το οργανωμένο έγκλημα διέπεται από τη επιχειρηματική θεωρία (Χλούπης, 2020: 541) και συνδέεται και με τη θεωρία οργάνωσης και με το μοντέλο των κοινωνικών δικτύων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Cressey, εγκληματικές οργανώσεις στο πλαίσιο του οργανωμένου εγκλήματος συνιστούν ιεραρχικές και ορθολογικά σχεδιασμένες επιχειρήσεις πολύ κοντά στον ιδανικό τύπο νομικής-ορθολογικής γραφειοκρατίας του MaxWeber (Βιδάλη, 2017: 147; Paoli&VanderBeken, 2014: 17-18), λειτουργώντας επομένως ανεξάρτητα από τα πρόσωπα (Βιδάλη, 2017: 151). Επίσης, σύμφωνα με τους Block και Chambliss το οργανωμένο έγκλημα αναφέρεται σε εκείνες τις παράνομες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν τη διαχείριση και τον συντονισμό του εκβιασμού, παρά το γεγονός ότι πλέον ο όρος οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιείται κατά διαστήματα προκειμένου να αναφερθεί σε ομάδες εγκληματικών οργανώσεων ή/και σε σύνολο δραστηριοτήτων (Paoli&VanderBeken, 2014: 18).

Η εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος εκκινεί από τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ της θεωρητικής θεμελίωσης και της πραγματικής εφαρμογής του ποινικού δικαίου. Με βάση την Κριτική θεωρία, ο ποινικός νόμος εφαρμόζεται στη βάση μίας κοινωνικής ανακατασκευής και νοηματοδότησής του, με το νόημα αυτό να διαφέρει ενδεχομένως από το «πνεύμα» του νομοθέτη, οδηγώντας σε μία διαφοροποίηση της εφαρμογής του στη βάση του υποκειμένου της δράσης και όχι της ίδιας της πράξης. Με τη σειρά του αυτό έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση προβλημάτων που σχετίζονται με την ισότητα των πολιτών ενώπιον του νόμου, καθώς και με το πώς αντιμετωπίζονται και κοινές εγκληματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο του ποινικοκατασταλτικού συστήματος. Σημειώνεται δε πως οι όποιες αλλαγές λαμβάνουν χώρα στην εγκληματικότητα μπορεί να οφείλεται τόσο στο ίδιο το ποινικό δίκαιο, όσο και σε εξω-ποινικούς παράγοντες (π.χ. τρόπος λειτουργίας του θεσμού της δικαιοσύνης, προώθηση συμφερόντων συγκεκριμένων ομάδων) (Σταμούλη, 2018: 277).

Η επιλεκτική λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος προκύπτει και από το γεγονός ότι η νομοθεσία δεν αναγνωρίζει την έννοια του οικονομικού οφέλους. Ο λόγος για τον οποίον παραβλέπεται ο τελικός στόχος του οργανωμένου εγκλήματος είναι ότι αρχικά ο εν λόγω νόμος κινείτο προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας. Συνέπεια των ανωτέρω είναι ότι δεν αναζητούνται οι πηγές και οι τελικοί αποδέκτες του οικονομικού οφέλους (Χλούπης, 2018: 542).

Επιπρόσθετα, τονίζεται ότι ενώ οι συναλλαγές στο οργανωμένο έγκλημα βρίσκονται εκτός νόμου, οι επιχειρήσεις αυτές που εν τέλει ικανοποιούν ορισμένα τμήματα του πληθυσμού, δεν μπορούν να ρυθμιστούν δια του νόμου (Cressey, 2008: 173). Η παρανομία του οργανωμένου εγκλήματος εντοπίζει το οργανωμένο έγκλημα και τις συναφείς του δραστηριότητές εκτός του πεδίου εφαρμογής της επίσημης, εμπειρικής παρατήρησης ή ελέγχου από παράγοντες του κράτους. Ως εκ τούτου, το οργανωμένο έγκλημα λειτουργεί σε μια σφαίρα εκτός συγκεκριμένου πολιτικού/οικονομικού χώρου, ενώ συχνά μέλη συναφών οργανώσεων έχουν διασυνδέσεις με άτομα που ασκούν εξουσία/επιρροή (Hirschfeld, 2015: 25). Τα ανωτέρω συνιστούν επιπλέον δυσκολίες για την ποινική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Σε συνδυασμό με το τελευταίο στοιχείο θα πρέπει να τονιστεί πως η οργάνωση δικτύων και η διαφορετική δομή που μπορεί να λάβει μία οργάνωση στην εγκληματολογική θεώρηση, δεν γίνεται αντιληπτή νομοθετικά, καθώς το ποινικό δίκαιο έχει συνδέσει το οργανωμένο έγκλημα με συγκεκριμένη οργανωσιακή δομή (Βιδάλη, 2017: 152).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

2.1 Το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων

Οι Gooch και Treadwell (2024) στη μελέτη τους αναφέρονται στην επέκταση των εγκληματικών συνεργασιών και αγορών εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων, η οποία αντανakλά μια ευρύτερη τάση για τα μέλη εγκληματικών οργανώσεων να εκμεταλλεύονται νέες οικονομικές ευκαιρίες. Αυτή η επέκταση αντιπροσωπεύει τα σωρευτικά αποτελέσματα των κάτωθι: ενός νέου εύκολα εμπορεύσιμου και μεταφερόμενου αγαθού (όπου υπάρχει τόσο υψηλή ζήτηση όσο και κέρδη), των νέων τεχνολογικών λύσεων (διευκόλυνση επικοινωνιών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών και δημιουργία νέων οδών εφοδιασμού), της απουσίας κρατικής διακυβέρνησης, του αυξανόμενου οικονομικού και κοινωνικού κεφαλαίου για τους

εγκληματίες, τα αντιπαραγωγικά αποτελέσματα των «διασπαστικών» τακτικών, καθώς και της προσαρμοστικότητας των εγκληματιών. Περαιτέρω, αυτή η επέκταση υποδηλώνει έναν μετασχηματισμό του χαρακτήρα της κοινωνίας εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, ενώ παράλληλα καταδεικνύει πως οι δραστηριότητες οργανωμένου εγκλήματος είναι αντιπροσωπευτικές των αλλαγών στην οικονομία εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων και εντός της κοινότητας, αλλά και πως το οργανωμένο έγκλημα είναι εξαιρετικά λειτουργικό και προσαρμοστικό (Gooch & Treadwell, 2024).

Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων σημαίνει ότι αντιμετωπίζουν αυτόν τον χώρο ως ένα μέρος για προσοδοφόρες δραστηριότητες και ενίσχυση, όπως η στρατολόγηση νέων μελών, η δημιουργία κοινοπραξιών με άλλες εγκληματικές ομάδες και η επέκταση των δραστηριοτήτων τους σε νέες αγορές με συγκεκριμένες απαιτήσεις (π.χ. ναρκωτικά ή άλλα εμπορεύματα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων) (Santorso&Rizzuti, 2024). Σημαίνει επίσης πως τα σωφρονιστικά καταστήματα αποτελούν έναν σημαντικό κόμβο για αυτά τα εγκληματικά δίκτυα που σταδιακά γίνονται σημαντικά στη διαμόρφωση της διακυβέρνησης των φυλακών. Για παράδειγμα, μπορούν να προσφέρουν στους κρατούμενους προστασία και ασφάλεια, τόσο από άλλους κρατούμενους όσο και από τις αρχές των σωφρονιστικών καταστημάτων, δημιουργώντας περίεργες μορφές διακυβέρνησης των φυλακών στις οποίες το νόμιμο και το παράνομο συμπλέκονται άρρηκτα. Εκτός από τη διαχείριση των εγκληματικών δραστηριοτήτων εντός του χώρου, οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος φαίνεται ότι διαθέτουν την εξουσία να κυβερνούν και να αστυνομεύουν τους χώρους των σωφρονιστικών καταστημάτων, διατηρώντας μια ορισμένη κοινωνική τάξη μεταξύ του πληθυσμού εντός αυτών των χώρων. Επί παραδείγματι, ορισμένες από τις εγκληματικές δραστηριότητες που διαπράττονται εντός των φυλακών του Ηνωμένου Βασιλείου περιλαμβάνουν βίαια εγκλήματα όπως επιθέσεις ή ανθρωποκτονίες (εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων), συνωμοσία για την προμήθεια παράνομων αγαθών, ξέπλυμα χρήματος και γενικότερα ενεργό συμμετοχή στο δραστηριότητες οργανωμένου εγκλήματος (Santorso&Rizzuti, 2024).

Το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων ενέχει σημαντικές επιπτώσεις για τους κρατούμενους και το σύνολο της κοινωνίας. Το οργανωμένο έγκλημα θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια των κρατουμένων και του προσωπικού των φυλακών. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι καλούνται να αντιμετωπίσουν όχι μόνο μεμονωμένους παραβάτες, αλλά και εξελιγμένα δίκτυα οργανωμένων εγκληματιών που μπορούν να κινητοποιήσουν μία

συλλογική δύναμη ενάντια σε αντιληπτές απειλές, είτε είναι αντίπαλες ομάδες είτε το ίδιο το σωφρονιστικό σύστημα (dasNeves, 2023). Το προσωπικό των σωφρονιστικών καταστημάτων επίσης είναι ευάλωτο σε απειλές και εκφοβισμούς (dasNeves, 2023; Pidd&Syal, 2023).

Επιπλέον, η παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος επηρεάζει την οικονομία εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Το λαθρεμπόριο, από ναρκωτικά μέχρι κινητά τηλέφωνα, επιδεινώνουν τα προβλήματα εθισμού σε παράνομες ουσίες, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπουν την παράνομη επικοινωνία με εξωτερικά δίκτυα και τροφοδοτούν περαιτέρω τη δυναμική της εξουσίας των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων (Podmore, 2018; dasNeves, 2023). Συνεπώς, η δραστηριότητα οργανωμένων εγκληματικών ομάδων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων ενέχει σημαντικούς κοινωνικούς και οικονομικούς κινδύνους σε ευρύτερο πλαίσιο (dasNeves, 2023).

2.1.1. Η περίπτωση της Βραζιλίας

Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Βραζιλίας. Ο NunesDias (2019) έχει κάνει έρευνα σχετικά με την παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος στα σωφρονιστικά καταστήματα της Βραζιλίας και τους διαύλους επικοινωνίας με εγκληματικές ομάδες εκτός. Σημειώνει αρχικά πως, ο πληθυσμός των κρατουμένων έχει αυξηθεί σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες. Τον Ιούλιο του 2019 υπήρχαν 812.564 άτομα, εκ των οποίων το 41,5% ήταν προφυλακιστέοι. Ο πληθυσμός αυτός υπερβαίνει πλέον τη χωρητικότητα των σωφρονιστικών εγκαταστάσεων κατά 69,3%. Σημειώνει ακόμα πως οι συνέπειες του εγκλεισμού στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας είναι ιδιαίτερα αρνητικές. Ομάδες που προέρχονται από τα εν λόγω καταστήματα έχουν καταστεί σημαντικοί δρώντες στην οικονομία και τις πρακτικές του οργανωμένου εγκλήματος. Η πιο αξιοσημείωτη περίπτωση είναι η πιο δομημένη, σταθερή και συνεκτική εγκληματική οργάνωση στη Βραζιλία, η PrimeiroComandoda Capital (PCC). Η PCC έγινε γνωστή μετά τα γεγονότα των «Επιθέσεων του Μαΐου 2006», στα οποία η PCC ανέδειξε τον έλεγχο που ασκούσε στα κρατικά σωφρονιστικά ιδρύματα και την εμβέλεια του εγκληματικού της δικτύου. Συγκεκριμένα, η οργάνωση αυτή προώθησε 74 ταραχές στις φυλακές και εκατοντάδες επιθέσεις κατά των κρατικών δυνάμεων ασφαλείας σε όλο το Σάο Πάολο (Lessing, 2011; NunesDias, 2019).

Στα γεγονότα του Μαΐου 2006, συνολικά 439 άνθρωποι σκοτώθηκαν από πυροβολισμούς στην Πολιτεία του Σάο Πάολο, σύμφωνα με αυτοψίες που εκπονήθηκαν από 23 τοπικά

ιατροδικαστικά γραφεία, οι οποίες στη συνέχεια εξετάστηκαν από το Περιφερειακό Ιατρικό Συμβούλιο. Τις εβδομάδες πριν και μετά από αυτήν την περίοδο, ο αριθμός των θανάτων ήταν αρκετά υψηλός, υποδηλώνοντας μια εξαιρετική κατάσταση. Αυτοί οι θάνατοι συνοδεύτηκαν από κύματα βίας, όπως: εξεγέρσεις σε 73 φυλακές της πολιτείας, επιθέσεις εναντίον δημοσίων υπαλλήλων, κυρίως αστυνομικών και σωφρονιστικών υπαλλήλων, εναντίον πολιτών, εναντίον ιδιωτικών κτιρίων όπως τράπεζες και εναντίον δημοσίων κτιρίων όπως αστυνομικά τμήματα (Adorno&Salla, 2007: 7). Σημαντική εξέλιξη ήταν η προσωρινή παράλυση των δραστηριοτήτων στη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, το Σάο Πάολο, επιδεινώνοντας γρήγορα τον φόβο και την ανασφάλεια που ήταν από καιρό διαδεδομένη στους κατοίκους. Το κύμα βίας συνδέθηκε σύντομα με το οργανωμένο έγκλημα και συγκεκριμένα την ομάδα PCC, εντός του σωφρονιστικού συστήματος του Σάο Πάολο. Αν και υπήρξε εκεχειρία τις επόμενες ημέρες, οι ενέργειες συνεχίστηκαν μέχρι τα μέσα Αυγούστου, με αποκορύφωμα την απαγωγή ενός ρεπόρτερ από το RedeGlobo, το κορυφαίο τηλεοπτικό δίκτυο της Βραζιλίας. Ο δημοσιογράφος αφέθηκε ελεύθερος αφού ικανοποιήθηκε ένα από τα αιτήματα των απαγωγέων: η μετάδοση, από το δίκτυο, ενός μηνύματος τριών λεπτών από την ομάδα PCC (Adorno&Salla, 2007: 7).

Με τον τρόπο αυτό, το 2006 η PCC επισήμανε την ηγεμονία της στα σωφρονιστικά καταστήματα και στα παράνομα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος. Από το Σάο Πάολο, η PCC επέκτεινε την παρουσία της σε όλη τη Βραζιλία. Τα μέλη της αυτό-αποκαλούνται «αδέρφια» και λαμβάνουν μέρος σε ένα τελετουργικό μύησης που ονομάζεται «βάπτισμα». Τα «αδέρφια» δεσμεύονται από όρκους πίστης και από κανόνες συμπεριφοράς που εκφράζονται σε καταστατικά και οδηγίες (γνωστά ως «salves»). Βρίσκονται πλέον σε όλη τη χώρα, τόσο εντός όσο και εκτός του σωφρονιστικού συστήματος (NunesDias, 2019).

Το ενδιαφέρον στην περίπτωση της PCC είναι πως τέσσερα χρόνια πριν τα γεγονότα του Μαΐου του 2006, αξιωματούχος ισχυρίστηκε ότι είχε εξαρθρώσει την εν λόγω ομάδα. Στην πραγματικότητα, η συμμορία είχε σταθεροποιήσει αθόρυβα τον έλεγχό της στον αυξανόμενο πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων, συγκεντρώνοντας μέλη 80.000 ατόμων και διαμορφώνοντας ένα δίκτυο εξωτερικών μελών-συνεργατών, των οποίων η επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα ήταν εμφανής στις επιθέσεις του Μαΐου. Αυτή η μετατροπή του ελέγχου της ζωής εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων σε τακτική δύναμη στους δρόμους της πόλης δεν ήταν πρωτοφανής: η PCC είχε ως πρότυπο την οργάνωση Comando Vermelho (CV), η οποία 30 χρόνια νωρίτερα εμφανίστηκε επίσης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων του Ρίο ντε

Τζανέιρο και ανέλαβε τον έλεγχο αυτών, πριν επεκταθεί και εκτός των τειχών, κυριαρχώντας στις φαβέλες της πόλης και στο εμπόριο ναρκωτικών εντός και εκτός αυτών (Lessing, 2011).

Από το 2007, η έρευνα βοήθησε να σκιαγραφηθούν τα εγκληματικά δίκτυα και οι κόμβοι της PCC και να αποκαλυφθούν οι μηχανισμοί που έχουν δημιουργήσει και που έχουν συνεισφέρει στην επέκταση και ενίσχυσή της. Επιπλέον, βοήθησε στην οριοθέτηση των ροών κεφαλαίων μεταξύ των μελών της, εντοπίζοντας την απόκτηση του κοινωνικού τους κεφαλαίου και τη λειτουργία της PCC (NunesDias, 2019). Η PCC δημιουργήθηκε σε ένα κρατικό σωφρονιστικό κατάστημα στο Σάο Πάολο το 1993. Η επιταχυνόμενη αύξηση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων, οι αποτυχίες στις σωφρονιστικές υπηρεσίες, οι επισφαλείς συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων και οι μη αποτελεσματικές παρεμβάσεις των αστυνομικών δυνάμεων στα σωφρονιστικά καταστήματα, ενθάρρυνε τον σχηματισμό και την επέκταση αυτής της οργάνωσης, όπως και άλλων «φατριών» στο σωφρονιστικό σύστημα της χώρας. Αυτές οι «φατρίες» ανέλαβαν στη συνέχεια τον έλεγχο εγκληματικών δραστηριοτήτων όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η ένοπλη ληστεία και οι απαγωγές. Αυτά τα ευρήματα υπογραμμίζουν τον ρόλο των πολιτικών εγκλεισμού στην ενίσχυση των εγκληματικών δικτύων στη Βραζιλία. Συνεπώς, συνολικό βασικό εύρημα των διαφόρων ερευνών για την PCC ήταν ότι το βίαιο οργανωμένο έγκλημα στη Βραζιλία προέρχεται από τα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ότι όχι μόνο εντοπίζεται εκεί η γένεσή του, αλλά και η πηγή ισχύος του και η αναπαραγωγή του (NunesDias, 2019). Τα σωφρονιστικά καταστήματα της Βραζιλίας συνιστούν σημεία υψηλής συγκέντρωσης κόμβων δικτύων οργανωμένου εγκλήματος και παρέχουν πόρους που επιτρέπουν την περαιτέρω σύνδεση τέτοιων κόμβων. Η καταστολή του εγκλήματος μέσω της επιβολής σκληρών ποινών εγκλεισμού σε σωφρονιστικά καταστήματα καταλήγει να τοποθετεί τα άτομα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που ελέγχεται από εγκληματικές ομάδες που χρησιμοποιούν τα ίδια αυτά σωφρονιστικά καταστήματα ως κέντρα στρατολόγησης και λειτουργικότητας των πρακτικών τους. Κατά συνέπεια, αντί να είναι αποτρεπτικός παράγοντας, ο εγκλεισμός στο πλαίσιο του ποινικοκατασταλτικού συστήματος δημιουργεί έναν τόπο δικτύωσης και οργάνωσης του εγκλήματος στη Βραζιλία (NunesDias, 2019).

2.2 Διευκολυντικοί παράγοντες οργανωμένου εγκλήματος στα σωφρονιστικά καταστήματα

2.2.1 Διαφθορά των σωφρονιστικών υπαλλήλων

Η διαφθορά των σωφρονιστικών υπαλλήλων αποτελεί έναν σημαντικό διευκολυντικό παράγοντα ενίσχυσης του οργανωμένου εγκλήματος στα σωφρονιστικά καταστήματα. Δεν υπάρχει καθολικός ορισμός της διαφθοράς. Ο πιο ευρέως χρησιμοποιούμενος σύντομος ορισμός της διαφθοράς είναι η κατάχρηση της εξουσίας για ιδιωτικό όφελος. Όλοι οι ορισμοί τείνουν να περιλαμβάνουν τρία κοινά στοιχεία: κατάχρηση, εξουσία και ιδιωτικό όφελος. Ο κατάλογος των πράξεων διαφθοράς περιλαμβάνει: δωροδοκία, εσκεμμένη υπεξαίρεση, εμπορία επιρροής (συμβαίνει όταν ένα τρίτο μέρος ενεργεί ως μεσολαβητής, συνδέοντας έναν υπεύθυνο λήψης αποφάσεων με ένα μέρος που επιδιώκει ένα πλεονέκτημα), κατάχρηση λειτουργιών, παράνομος πλουτισμός, ξέπλυμα προϊόντων εγκλήματος, σκόπιμη απόκρυψη ή συνέχιση της διατήρησης περιουσίας, παρεμπόδιση της δικαιοσύνης. Άλλες αναγνωρισμένες πράξεις διαφθοράς περιλαμβάνουν «αδικήματα λογαριασμών», τα οποία είναι πράξεις ή παραλείψεις που αποσκοπούν στη διάπραξη, απόκρυψη ή συγκάλυψη της διεφθαρμένης συμπεριφοράς, καθώς και απαίτηση σεξουαλικών πράξεων στο πλαίσιο της κατάχρησης εξουσίας (PenalReform International, 2024α: 5).

Οι φυλακές είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στη διαφθορά λόγω της αδιαφανούς φύσης τους, των εγγενών ανισορροπιών εξουσίας και της περιορισμένης εποπτείας (PenalReform International, 2024α: 4). Η διαφθορά στις φυλακές είναι ένα παγκόσμιο ζήτημα που επηρεάζει σοβαρά τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων που βρίσκονται στη φυλακή και των οικογενειών τους και συνεχίζει να υπονομεύει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και τις προσπάθειες ποινικής μεταρρύθμισης. Η διαφθορά ποικίλλει ως προς τη μορφή και την έκτασή της, αλλά περιλαμβάνει προσωπικό που απαιτεί μικροδωροδοκίες σε αντάλλαγμα για την παροχή βασικών αναγκών σε άτομα που βρίσκονται στη φυλακή, λαθρεμπόριο, όπως η μεταφορά τηλεφώνων ή ναρκωτικών, και μεγάλης κλίμακας κατάχρηση κεφαλαίων, σεξουαλική διαφθορά και βία (PenalReform International, 2024: 27; PenalReform International, 2024α: 4).

Επίσης, η διαφθορά μπορεί να οδηγήσει σε άνιση μεταχείριση από το προσωπικό των φυλακών ατόμων υπό την επίβλεψή τους, με δυσανάλογο αντίκτυπο σε άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες. Το προσωπικό μπορεί να αγνοήσει εγκληματική και διεφθαρμένη δραστηριότητα που εκτελείται ή διαπράττεται σε φυλακές, η οποία συνήθως συνδέεται με το οργανωμένο έγκλημα. Το ευρύτερο κοινωνικό και δικαστικό πλαίσιο επηρεάζει την επικράτηση και τη φύση της

διαφθοράς σε κάθε σωφρονιστικό σύστημα και σε μεμονωμένες εγκαταστάσεις. Οι παράγοντες μπορεί να περιλαμβάνουν την παρουσία εμφύλιων συγκρούσεων, τα επίπεδα συμμόρφωσης με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισχύ ή την αδυναμία του κράτους δικαίου, το οποίο με τη σειρά του επηρεάζει την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος ή την ελευθερία του Τύπου (PenalReform International, 2024α: 4). Αν και αναγνωρίζεται ότι η διαφθορά είναι μια σημαντική πρόκληση για την αποτελεσματική λειτουργία των φυλακών και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των κρατουμένων, παραμένει ένα διάχυτο πρόβλημα σε αρκετές χώρες / περιοχές, ιδιαίτερα όπου υπάρχει υπερπληθυσμός. Το προσωπικό των φυλακών βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο των καταγγελιών για διαφθορά, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα όπου ο υπερπληθυσμός και οι κακές συνθήκες κράτησης αποτελούν μια πραγματικότητα (PenalReform International, 2024: 27).

Τα μη ασφαλή και αναποτελεσματικά πρότυπα κράτησης μπορούν να επιδεινώσουν τη διαφθορά, όπου διεφθαρμένοι σωφρονιστικοί υπάλληλοι σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να εκβιάζουν απαιτώντας χρήματα από κρατούμενους με μεγαλύτερα οικονομικά μέσα με αντάλλαγμα μεγαλύτερα προνόμια, υπηρεσίες ή οφέλη. Αυτό είναι ιδιαίτερα πιθανό σε περιπτώσεις όπου το προσωπικό των φυλακών δεν αμείβεται επαρκώς ή υπάρχει έλλειψη προσωπικού. Η διαφθορά εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στις φυλακές παγκοσμίως, που επιδεινώνεται από τον υπερπληθυσμό, το ανεπαρκές προσωπικό και το χαμηλό επίπεδο των μισθών των σωφρονιστικών υπαλλήλων. Η έκθεση επισημαίνει περιπτώσεις μαύρων αγορών και λαθρεμπορίου που διευκολύνονται από διεφθαρμένους αξιωματούχους των σωφρονιστικών καταστημάτων, παράλληλα με δομές αυτοδιοίκησης που επιτρέπουν σε εγκληματικές ομάδες να ελέγχουν τα περιβάλλοντα των εν λόγω καταστημάτων. Προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς, όπως αυστηρότερη εποπτεία και νομικές μεταρρυθμίσεις, έχουν εισαχθεί σε ορισμένες χώρες, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στα σωφρονιστικά συστήματα (PenalReform, 2024).

Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο υπάλληλοι των σωφρονιστικών καταστημάτων δημιουργούν σχέσεις με κρατούμενους προκειμένου να αξιοποιήσουν τα δίκτυα και τις δραστηριότητές τους για την παραγωγή κέρδους. Ένας ακόμη παράγοντας που θα πρέπει να σημειωθεί είναι πως ομάδες οργανωμένου εγκλήματος αποστέλλουν συνεργάτες τους να εκπαιδεύουν ως σωφρονιστικοί υπάλληλοι με «μοναδικό σκοπό» το λαθρεμπόριο ναρκωτικών

και τηλεφώνων στα σωφρονιστικά καταστήματα. Οι οργανωμένες εγκληματικές ομάδες συνειδητοποιούν ότι το λαθρεμπόριο στα σωφρονιστικά καταστήματα μπορεί να οδηγήσει σε σημαντική κερδοφορία. Το POA, το σωματείο που εκπροσωπεί τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους στο Ηνωμένο Βασίλειο, δήλωσε ότι οι χαμηλές απολαβές των σωφρονιστικών υπαλλήλων και η διεξαγωγή διαδικτυακών συνεντεύξεων συνέβαλαν στην πρόσληψη μη κατάλληλων στελεχών. Πρόσθεσε ακόμα ότι, οι ελλείψεις προσωπικού είχαν προκαλέσει μείωση του χρόνου εκπαίδευσης από δέκα σε επτά εβδομάδες. Ο Charlie Taylor, ο επικεφαλής επιθεωρητής των σωφρονιστικών καταστημάτων, δήλωσε πως νεότεροι σε ηλικία υπάλληλοι είναι πιο επιρρεπείς στη διαφθορά (Pidd&Syal, 2023).

Ενδεικτικό είναι ένα περιστατικό, τον Ιανουάριο του 2016, σωφρονιστικοί υπάλληλοι κατάσχσαν ένα κινητό τηλέφωνο από έναν κρατούμενο κατά τη διάρκεια έρευνας σε σωφρονιστικό κατάστημα της Αυστραλίας. Η συσκευή αναλύθηκε και οι ερευνητές εντόπισαν μια σειρά τηλεφωνικών κλήσεων προς τη σύζυγο του κρατούμενου και έναν συνεργάτη του. Οι κλήσεις αποκάλυψαν μια προσπάθεια να κανονίσουν μια συνάντηση μεταξύ αυτών και ενός αγνώστου ταυτότητας άτομο έπειτα από λίγες ημέρες. Την ίδια ημέρα ο εν λόγω σωφρονιστικός υπάλληλος έλαβε ένα μήνυμα κειμένου από ένα από τα άτομα. Κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν διάφορες στρατηγικές, οι οποίες αποκάλυψαν στοιχεία ότι ο σωφρονιστικός υπάλληλος μπορεί να είχε διαπράξει σοβαρό παράπτωμα. Ως αποτέλεσμα, σωφρονιστικός υπάλληλος συνελήφθη και εκτελέστηκαν εντάλματα έρευνας στο όχημα και στο σπίτι του. Ο σωφρονιστικός υπάλληλος παραδέχτηκε: α) εμπλέκεται σε διαφθορά με λαθρεμπόριο στο σωφρονιστικό κατάστημα, β) παράνομη πρόσβαση σε υπολογιστή εργασίας και αποκάλυψη πληροφοριών σε περισσότερες από μία περιπτώσεις, γ) είσοδο ναρκωτικών ουσιών στο σωφρονιστικό κατάστημα σε πολλές περιπτώσεις και παροχή αυτών σε κρατούμενους που συνδέονται με σοβαρά εγκλήματα και ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, δ) παράνομη κατοχή στεροειδών στην οικία του. Ο σωφρονιστικός υπάλληλος έκτοτε παραιτήθηκε μετά από κατηγορίες από τις αστυνομικές αρχές (Corruption and Crime Commission, 2016).

Έκθεση της PenalReform International (2024α: 7) επίσης τονίζει πως η μη επαρκής στελέχωση των σωφρονιστικών καταστημάτων, οι χαμηλές μισθολογικές απολαβές και η μη κατάλληλη εκπαίδευση των σωφρονιστικών υπαλλήλων, συνιστούν σημαντικούς παράγοντες που οδηγούν στη διαφθορά και κυρίως στη δωροδοκία εντός των εν λόγω καταστημάτων. Επιπρόσθετοι παράγοντες είναι: αντισυμβατικές και ακατάλληλες σχέσεις μεταξύ κρατουμένων και

προσωπικού, έλλειψη εφαρμοστέων κωδίκων συμπεριφοράς, έλλειψη λογοδοσίας και κακή θεσμική κουλτούρα, αλλά και έλλειψη λογοδοσίας στις προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών (PenalReform International, 2024α: 10, 11).

Ένα παράδειγμα διαφθοράς των σωφρονιστικών υπάλληλων είναι η περίπτωση του κρατουμένου Robert Talbot στο Ηνωμένο Βασίλειο, ο οποίος οργάνωνε την εγκληματική του δραστηριότητα ως κρατούμενος, σε συνεργασία με έναν σωφρονιστικό υπάλληλο και ένα μέλος του αστυνομικού προσωπικού. Συγκεκριμένα, η περίπτωση αυτή αφορά τη λαθραία εισαγωγή ναρκωτικών και κινητών τηλεφώνων στο σωφρονιστικό κατάστημα, καθώς και τον συντονισμό της κλοπής και της εμπορίας πολυτελών αυτοκινήτων συνολικής αξίας 500.000 λιρών. Ο σωφρονιστικός υπάλληλος προμήθευε τον κρατούμενο με κινητά τηλέφωνα και βοήθησε στο λαθρεμπόριο ναρκωτικών εντός του σωφρονιστικού καταστήματος, μερικές φορές κρυμμένα σε μεγάλα χαρτοκιβώτια με χυμό πορτοκαλιού. Ο αστυνομικός υπάλληλος χρησιμοποίησε βάσεις δεδομένων της αστυνομίας για να πραγματοποιήσει ελέγχους οχημάτων, ώστε να μπορεί ο κρατούμενος να δημιουργήσει ψευδείς ταυτότητες για τα κλεμμένα οχήματα. Σε μια περίπτωση, ενέκρινε παράνομα την αποδέσμευση μιας Lamborghini Gallardo από ένα αστυνομικό τμήμα και κανόνισε να παραλάβει το αυτοκίνητο ένας από τους συνεργάτες του κρατουμένου (DailyMail, 2011).

Παρόμοια κατάσταση επικρατεί και στη Λατινική Αμερική, όπου οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, οι οποίοι είναι υποχρηματοδοτούμενοι, με ελλείψεις σε αριθμό προσωπικού και με φόρτο εργασίας, συχνά συνεργάζονται με αρχηγούς ομάδων εγκληματικών οργανώσεων, με απώτερο στόχο τη διατήρηση της τάξης και της ειρήνης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, σε μία προσπάθεια πρόληψης αναταραχών. Επίσης, αυτή η συνεργασία ορισμένες φορές έχει ως απώτερο στόχο την αποκόμιση οφέλους από λαθρεμπόριο, ή από την παροχή βοήθειας σε κρατουμένους να δραπετεύσουν (Abi-Habib et al., 2024).

Στο Πακιστάν οι πλούσιοι έγκλειστοι έχουν πρόσβαση σε υγιεινά τρόφιμα και σύμφωνα με πληροφορίες επιτρέπεται σε έναν μικρό αριθμό να εκτίσει τη φυλάκισή του σε ιδιωτικά νοσοκομεία, ενώ οι φτωχότεροι πρέπει να προβούν σε δωροδοκίες για να λάβουν βασικά φάρμακα όπως παυσίπονα. Στην Ινδονησία, 15 υπάλληλοι συνελήφθησαν τον Μάρτιο του 2024 από την υπηρεσία παρακολούθησης της διαφθοράς της χώρας για καταγγελίες που αφορούσαν εκβίαση κρατουμένων μεταξύ 2019 και 2023, η οποία περιελάμβανε πληρωμή για την προσφορά

μείωσης της περιόδου απομόνωσης κατά την είσοδο στα κέντρα κράτησης καθώς και πληροφορίες για το πότε θα προγραμματίζονταν οι επιθεωρήσεις ώστε να αποκρύπτεται το λαθρεμπόριο. Στη Σκωτία, ένας σωφρονιστικός υπάλληλος καταδικάστηκε σε έξι χρόνια και τρεις μήνες φυλάκιση για λαθρεμπόριο ναρκωτικών και κινητών τηλεφώνων, μετά από έρευνα που διενεργήθηκε στα κελιά. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις απολύσεων προσωπικού, όπως στην Ολλανδία όταν 160 υπάλληλοι απολύθηκαν την περίοδο 2020-2023 για παραβιάσεις ακεραιότητας, συμπεριλαμβανομένης της δωροδοκίας (PenalReform International, 2024: 27-28).

Επιπλέον, όπου οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος κυριαρχούν ή έχουν κοινές ή αυτοδιαχειριζόμενες φυλακές, η διαφθορά είναι ευρέως διαδεδομένη. Στη Γουατεμάλα, για παράδειγμα, διεφθαρμένο προσωπικό των φυλακών συνεργάζεται με άτομα στη φυλακή για να σχηματίσουν συμμορίες που τις ελέγχουν αποτελεσματικά και υπάρχουν αναφορές ότι ανώτεροι σωφρονιστικοί υπάλληλοι εμπλέκονται επίσης μέσω δικτύων δωροδοκίας και επιρροής. Στη Χιλή, πάνω από το ήμισυ του προσωπικού των φυλακών γνωρίζει για πράξεις διαφθοράς από συναδέλφους του και παράνομες δραστηριότητες που διεξήγαγε το προσωπικό με άτομα στη φυλακή, δείχνοντας υψηλά επίπεδα ατιμωρησίας. Στη Μαυριτανία, οι έρευνες για το προσωπικό των φυλακών που συνεργάζεται με διακινητές ναρκωτικών ανέδειξε σοβαρά ζητήματα διαφθοράς στις φυλακές της χώρας. Με σχεδόν το ήμισυ του πληθυσμού των φυλακών να βρίσκεται στη φυλακή για εγκλήματα που σχετίζονται με ναρκωτικά, η διαφθορά τροφοδοτείται από τα σημαντικά κέρδη του εμπορίου ναρκωτικών, επιτρέποντας στους διακινητές να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους εντός της φυλακής με τη συνενοχή κάποιου προσωπικού (PenalReform International, 2024: 27-28).

Η εμπλοκή (διαφθορά) κρατικών λειτουργών στο οργανωμένο έγκλημα συνάδει με τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος από τον Adadinsky: το οργανωμένο έγκλημα δεν έχει ιδεολογικό χαρακτήρα, αναπαράγεται, ενώ παράλληλα χρησιμοποιεί πράξεις δωροδοκίας (Σταμούλη, 2015: 45). Συνάδει επίσης και με τα όσα τονίζονται από τον Chambliss (1998: 204) περί της συμμετοχής φορέων ανώτερης εξουσίας στο οργανωμένο έγκλημα. Εκτός των ανωτέρω, η διαφθορά από μέρους μελών επιβολής του νόμου ως σημαντικό αίτιο μεγέθυνσης του προβλήματος του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων μπορεί να ερμηνευθεί και υπό το πρίσμα της ανομίας. Άλλωστε, η ανομία συνδέεται με την εστίαση στον εαυτό και την επίτευξη προσωπικών στόχων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι κοινωνικοί κανόνες, η συλλογική ευημερία, η κοινωνική τάξη, η κοινωνική συνοχή (Teymoori et al., 2016),

ενώ αντίθετα η νομιμότητα συνδέεται μεταξύ άλλων με την προσωπική ηθική (Blaufusetal., 2015). Περαιτέρω, ο Sutherland υποστηρίζει ότι η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσω της επαφής με άτομα που είναι και οι ίδιοι εγκληματίες (Wickert, 2023).

Επιπρόσθετα, ο Durkheim ισχυρίζεται πως η ανομία είναι το αποτέλεσμα κάποιας ομαδικής αδράνειας εντός μιας συγκεκριμένης κατηγορίας κοινωνικής οργάνωσης (π.χ. του επαγγελματικού ρόλου) (Marks, 1974: 331-332). Εκτός του Durkheim, η προσέγγιση του Merton εστιάζει στο ότι κάθε κοινωνική ομάδα συνδέει πάντα την κλίμακα των επιθυμητών σκοπών της με την ηθική ή θεσμική ρύθμιση των επιτρεπτών και απαιτούμενων διαδικασιών για την επίτευξη αυτών των σκοπών. Πολλές διαδικασίες που από τη σκοπιά συγκεκριμένων ατόμων θα ήταν πιο αποτελεσματικές στην εξασφάλιση των επιθυμητών αξιών (π.χ. παράνομοι τρόποι αποκόμισης κέρδους) αποκλείονται από το θεσμικό πεδίο της επιτρεπόμενης συμπεριφοράς. Αυτό σημαίνει πως η επιλογή των σκοπών περιορίζεται από τους θεσμικούς κανόνες (Merton, 1938: 672-673). Όμως, η έμφαση σε ορισμένους στόχους μπορεί να ποικίλλει ανεξάρτητα από τον βαθμό έμφασης στα θεσμικά μέσα. Καθώς δεν έχουν όλα τα άτομα τις ίδιες πιθανότητες επίτευξης των στόχων τους για υλική και οικονομική επιτυχία - που συνήθως αποτελούν στόχους που συνδέονται με το κοινωνικό status και επομένως μπορούν να ιδωθούν ως στόχοι κοινωνικής καταξίωσης - όσοι δε μπορούν να επιτύχουν αυτούς τους στόχους με νόμιμα και θεμιτά μέσα, προβαίνουν στη χρήση παράνομων μέσων, δηλαδή στην ανομία. Ως εκ τούτου, η μισθολογικές απολαβές των σωφρονιστικών υπαλλήλων, βάσει αυτής της θεώρησης και των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, περιορίζουν τη δυνατότητα οικονομικής τους ανέλιξης, με αποτέλεσμα να είναι επιρρεπείς στη δωροδοκία και να στρέφονται στην ανομία, εν προκειμένω στη συνεργασία με μέλη οργανωμένου εγκλήματος.

2.2.2 Η δημιουργία συμμοριών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων ως παράγοντας διευκόλυνσης του οργανωμένου εγκλήματος

Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων (prisongangs) ορίζονται ως εγκληματικές οργανώσεις που συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται σε σωφρονιστικά καταστήματα. Οι εν λόγω συμμορίες είναι επίσης «αυτοδιαϊωνιζόμενες» εγκληματικές οντότητες που μπορούν να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους εκτός των ορίων του ποινικού συστήματος. Συνήθως, μια συμμορία σωφρονιστικών καταστημάτων αποτελείται από μια επιλεγμένη ομάδα κρατουμένων που έχουν οργανωμένη ιεραρχία και διέπονται από έναν καθιερωμένο κώδικα συμπεριφοράς. Οι

συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων ποικίλλουν τόσο σε οργάνωση όσο και σε σύνθεση, από εξαιρετικά δομημένες συμμορίες όπως η AryanBrotherhood και η NuestraFamilia έως συμμορίες με λιγότερο επισημοποιημένη δομή όπως η Μεξικανική Μαφία (LaEme). Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων έχουν γενικά λιγότερα μέλη και είναι δομημένες με φυλετικά ή εθνοτικά κριτήρια. Είναι συνήθως πιο ισχυρές εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων παρά στο ομοσπονδιακό ποινικό σύστημα. Συνιστούν σημαντική απειλή λόγω του ρόλου τους στο λαθρεμπόριο και τη διακίνηση παράνομων ουσιών, αλλά και ως σύνδεσμος μεταξύ οργανώσεων διακίνησης ναρκωτικών, συμμοριών του δρόμου και άλλων συμμοριών (γνωστών στις ΗΠΑ ως OutlawMotorcycleGangs) (U.S. Department of Justice, 2021).

Σε παρόμοιο πλαίσιο σύμφωνα με τον Lyman (1989), μία συμμορία σωφρονιστικών καταστημάτων είναι μια οργάνωση που λειτουργεί μέσα στο σωφρονιστικό σύστημα ως μια αυτοδιδαιωνιζόμενη, εγκληματικά προσανατολισμένη επιχείρηση, που αποτελείται από μια επιλεγμένη ομάδα κρατουμένων που έχουν δημιουργήσει μια οργανωμένη αλυσίδα διοίκησης και διέπονται από έναν συγκεκριμένο κώδικα συμπεριφοράς. Η συμμορία σωφρονιστικών καταστημάτων συνήθως λειτουργεί με μυστικότητα και διεξάγει δραστηριότητες ασκώντας έλεγχο και εξουσία στο άμεσο περιβάλλον της μέσω εκφοβισμού και βίας προς μη μέλη. Οι συμμορίες αυτές συνήθως έχουν κάποια μορφή διαδικασίας μύησης για νεοσύλλεκτους για να αποδείξουν την αξία τους για συμμετοχή στην οργάνωση. Πέντε χαρακτηριστικές συμμορίες φυλακών είναι η μεξικανική μαφία, η NuestraFamilia, η AryanBrotherhood, το TexasSyndicate και η BlackGuerillaFamily. Η διακίνηση ναρκωτικών είναι η κύρια εγκληματική επιχείρηση αυτών των οικογενειών, αν και εμπλέκονται επίσης σε εκβιασμούς και ληστείες.

Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων διέπονται από ορισμένα οργανωσιακά χαρακτηριστικά. Έχουν μια δομή συνήθως όπου ένα άτομο που ορίζεται ως αρχηγός επιβλέπει ένα συμβούλιο μελών από το οποίο λαμβάνονται οι τελικές αποφάσεις της ομάδας. Η κατάταξη αυτών των μελών σχηματίζει μια ιεραρχία, καθιστώντας αυτές τις ομάδες να μοιάζουν με το οργανωμένο έγκλημα. Επίσης, έχουν μια πίστη ή ένα σύνθημα, μοναδικά σύμβολα ιδιότητας μέλους και ένα καταστατικό που καθορίζει την ομαδική συμπεριφορά. Επικεντρώνονται στην εγκληματικότητα κυρίως μέσω της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών (Fleisher&Decker, 2001: 4).

Σύμφωνα και με τους Santorso και Rizzuti (2024), οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων περιγράφονται ως ένα αυξανόμενο φαινόμενο, ο ορισμός τους φαίνεται να

παρουσιάζει ορισμένες προκλήσεις. Σε κάποιο βαθμό, η ταξινόμηση του τι συνιστά συμμορία σωφρονιστικών καταστημάτων φαίνεται να αντικατοπτρίζει τις αμφιλεγόμενες αντιλήψεις του οργανωμένου εγκλήματος στην εξωτερική κοινωνία. Σύμφωνα με μία άποψη, μία συμμορία είναι ένας συγκεκριμένος τύπος εγκληματικής ένωσης, που έχει χαρακτηριστεί ως μια μορφή ομάδας οργανωμένου εγκλήματος. Οι συμμορίες χαρακτηρίζονται από χαλαρή οργανωτική δομή και χαμηλότερα επίπεδα συνεργασίας και ηγεσίας, αλλά ο τόπος (σωφρονιστικό κατάστημα) και οι συμβολικοί στόχοι είναι ζωτικής σημασίας. Σύμφωνα με μία άλλη οπτική, οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι μια επέκταση των συμμοριών του δρόμου, υπονοώντας ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ της ανάπτυξης των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Από αυτή την άποψη, ένα σωφρονιστικό κατάστημα είναι ένας συγκεκριμένος κοινωνικός κόσμος στον οποίο οι κρατούμενοι που εμπλέκονται σε συμμορίες δεν φαίνεται να αναδημιουργούν οντότητες συμμοριών που βρίσκονται στην κοινότητα όταν βρίσκονται εντός του σωφρονιστικού καταστήματος. Αντίθετα, οι εν λόγω χώροι προσαρμόζονται και μεταμορφώνουν τη δομή και την οργάνωση των συμμοριών στο βαθμό που εκμεταλλεύονται το περιβάλλον του σωφρονιστικού καταστήματος ως μια εξαιρετικά κερδοφόρα εγκληματική αγορά. Υπό αυτό το πρίσμα, τα μέλη της συμμορίας, ως κρατούμενοι, συνεχίζουν να ταυτίζονται στενά με τη συμμορία τους προσαρμόζοντας τη δομή και τις δραστηριότητές τους στις νέες συνθήκες και έπειτα από τον εγκλεισμό τους συχνά μεταφέρουν την κουλτούρα, τη συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά της συμμορίας του σωφρονιστικού καταστήματος στα εξωτερικά μέλη συμμοριών. Άλλοι μελετητές αναφέρουν την έλλειψη διακυβέρνησης των σωφρονιστικών καταστημάτων ως τον κύριο παράγοντα για την άνοδο, την εδραίωση και τον πολλαπλασιασμό των εγκληματικών ομάδων. Υπό αυτή την έννοια, οι συμμορίες γίνονται ο πυρήνας για τη διασφάλιση της τάξης των σωφρονιστικών καταστημάτων και την προώθηση της ευημερίας της κοινότητας των κρατουμένων. Αυτό επιτρέπει σε μορφές εξωνόμιμης διακυβέρνησης να εδραιωθούν με αποτέλεσμα το οργανωμένο έγκλημα να ενσωματώνεται στα σωφρονιστικά καταστήματα. Η ικανότητα επέκτασης ή δημιουργίας συμμορίας μέσα σε ένα περιβάλλον φυλακής συνδέεται, επομένως, με τη διακυβέρνηση των σωφρονιστικών καταστημάτων αλλά και με την παρουσία και τη σταθερότητα των ομάδων οργανωμένου εγκλήματος στο αστικό πλαίσιο.

Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των υπηρεσιών διακυβέρνησης σε παράνομες αγορές, σύμφωνα με τον Skarbek

(2011: 714). Οι άνθρωποι που ζουν σε αυτοδιοικούμενες κοινότητες μπορούν να χρησιμοποιούν κανόνες και οργανισμούς για να προστατεύσουν την περιουσία τους. Οι κανόνες είναι αποτελεσματικοί σε στενές, ομοιογενείς ομάδες. Καθώς μια κοινότητα μεγαλώνει, οι αποκεντρωμένοι κανόνες γίνονται λιγότερο αποτελεσματικοί. Οι έγκλειστοι αναζητούν εναλλακτικές πηγές διακυβέρνησης με τη μορφή οργανώσεων. Ένας οργανισμός αποτελείται από μια καλά καθορισμένη ομάδα μελών που αναπτύσσουν μηχανισμούς μετάδοσης πληροφοριών και επιβολής. Έχουν κανόνες για το πώς να αλληλεπιδρούν με άλλους και απειλούν άτομα που βλάπτουν τα μέλη του. Το κόστος της ίδρυσης μιας οργάνωσης δικαιολογείται όταν οι κανόνες είναι ανεπαρκείς για να καλύψουν τις απαιτήσεις διακυβέρνησης των κρατούμενων (Skarbek, 2012: 97).

Για παράδειγμα, μία συμμορία μπορεί να εκβιάσει εμπόρους ναρκωτικών επειδή αποτελούν απειλή για τους ανθρώπους στο σύστημα των σωφρονιστικών καταστημάτων της περιοχής, συνδυαστικά με το ότι οι έμποροι ναρκωτικών ενδεχομένως να αντιμετωπίσουν μελλοντική φυλάκιση ή έχουν συνεργάτες στα σωφρονιστικά καταστήματα που είναι ευάλωτοι. Εξαιτίας αυτού, οι συμμορίες έχουν κίνητρο να διαμορφώνουν ένα συγκεκριμένο σύστημα διακυβέρνησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, από τα οποία τα μέλη τους αποκομίζουν κέρδος. Η δύναμη των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων προκύπτει από τους ισχύοντες νομικούς θεσμούς, τον πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων, την έλλειψη ασφαλείας εντός των καταστημάτων (Skarbek, 2011: 714).

Οι συμμορίες των φυλακών είναι ένας σημαντικός τύπος οργάνωσης που λειτουργεί εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων και οι οποίες έχουν διάφορες μεθόδους επικοινωνίας πληροφοριών και τιμωρίας της ανάρμοστης συμπεριφοράς. Οι συμμορίες κοινοποιούν τα πρότυπα της κατάλληλης συμπεριφοράς ρητά σε γραπτά έγγραφα. Για παράδειγμα, η συμμορία της φυλακής NuestraFamilia σκιαγραφεί τις δεκατέσσερις αρχές συμπεριφοράς για τους Ισπανόφωνους κρατούμενους στο έγγραφό της, τους «FourteenBonds» (Skarbek, 2012: 99). Όπως οι περισσότερες συμμορίες φυλακών, η NuestraFamilia διατηρεί ένα αρχείο κρατούμενων, γνωστών ως BadNewsList, οι οποίοι αξίζουν τιμωρία για κακή συμπεριφορά. Αυτός ο κατάλογος διανέμεται στους αρχηγούς συμμοριών σε όλο το σωφρονιστικό σύστημα που παρακολουθούν αυτά τα άτομα και τα τιμωρούν ανάλογα με την περίπτωση. Η συμμορία αναθέτει συγκεκριμένα μέλη σε κάθε επίπεδο ενός σωφρονιστικού καταστήματος για τον ρόλο του εντοπισμού νέων κρατούμενων, του ελέγχου τους στη λίστα και της παρακολούθησης και

ρύθμισης της συμπεριφοράς των κρατούμενων. Όταν ένας κρατούμενος σε καλή κατάσταση με τη συμμορία μεταφέρεται σε διαφορετικό σωφρονιστικό κατάστημα, συχνά φέρνει ένα σημείωμα από τους αρχηγούς συμμοριών στη νέα εγκατάσταση για να υποδείξει την κατάστασή του στην προηγούμενη τοποθεσία του. Οι αρχηγοί συμμοριών συχνά στέλνουν επιπλέον σημειώσεις χωριστά. Αυτοί οι τύποι εγκληματικών δικτύων πληροφοριών δεν είναι μοναδικές για τις συμμορίες σωφρονιστικών καταστημάτων της Καλιφόρνια (Skarbek, 2012: 99). Η σοβιετική εγκληματική αδελφότητα *vory-v-zakone* χρησιμοποίησε παρόμοιους μηχανισμούς στα στρατόπεδα του Αρχιεπάγουζ Γκουλάγκ, ιδιαίτερα στο Περμ. Η *vory-v-zakone* είχε σαφώς καθορισμένα μέλη, κώδικες συμπεριφοράς και μηχανισμούς για την επίλυση διαφορών. Η θέση ενός μέλους αναγνωρίστηκε όταν μεταφέρθηκε σε ένα νέο σωφρονιστικό κατάστημα και οι διαδικασίες επικοινωνίας βοήθησαν τον συντονισμό των ομάδων για την επιβολή των κανόνων. Για παράδειγμα, όπως η *NuestraFamilia* έχει μια λίστα ειδήσεων για τη διευκόλυνση της τιμωρίας, η *vory-v-zakone* έχει ποινικά δικαστήρια που κρίνουν συγκρούσεις και διατάσσουν τιμωρίες σε άλλα σωφρονιστικά καταστήματα. Όπως πολλές συμμορίες φυλακών της Καλιφόρνια, τα τατουάζ της *vory* παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή στη συμμορία, τα προηγούμενα εγκλήματα και τις πράξεις ανδρείας και θάρρους που έγιναν για την οργάνωση. Καθιερώνοντας μια πιο συγκεντρωτική διαδικασία που ορίζει συγκεκριμένα άτομα για τη συλλογή, αξιολόγηση και διανομή πληροφοριών σχετικά με κρατούμενους και συγκεκριμένα άτομα που έχουν ανατεθεί να τιμωρούν απαράδεκτη συμπεριφορά, οι συμμορίες σωφρονιστικών καταστημάτων παρέχουν μια σημαντική οργανωτική εναλλακτική έναντι των κανόνων (Skarbek, 2012: 99).

Σε πολλές χώρες, οι σύγχρονες συμμορίες σωφρονιστικών καταστημάτων παρουσιάζουν νέες προκλήσεις για το σωφρονιστικό σύστημα και τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους. Τα τελευταία χρόνια αυτές οι συμμορίες έχουν εξελιχθεί από μικρές ληστρικές ομάδες σε εξελιγμένες εγκληματικές οργανώσεις με την ικανότητα να οργανώνουν εγκλήματα εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων που αλλάζουν ριζικά τα πρότυπα εγκληματικής βίας, τροφοδοτούν την παραοικονομία εντός του ιδρύματος και υπονομεύουν την ασφάλεια του ιδρύματος και της κοινωνίας στο ευρύτερο πλαίσιο της δημόσιας ασφάλειας. Σε ορισμένες χώρες, οι κρατούμενοι έχουν χρησιμοποιήσει κινητά τηλέφωνα για να σχεδιάσουν απειλές και επιθέσεις σε άτομα στην κοινότητα, αποδράσεις, επιθέσεις στο προσωπικό των φυλακών και θεσμικές αναταραχές (dasNeves, 2023β).

Το παράδειγμα των συμμοριών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων και ο μετασχηματισμός τους σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος σημαίνει επανεξέταση της σχέσης μεταξύ εγκλήματος, τιμωρίας και κρατικής εξουσίας, σύμφωνα με τον Lessing (2011). Ο συγγραφέας επικαλείται το θεμελιώδες μοντέλο εγκλήματος του Becker του 1968, το οποίο συνεχίζει να αποτελεί τη βάση πολλών οικονομικών και εγκληματολογικών ερευνών, αλλά χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο θεμελιώδης ρόλος των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων στη διαμόρφωση της εμπειρίας του εγκλήματος. Ως εκ τούτου, αυτό το μοντέλο αποτυγχάνει να συλλάβει επαρκώς τις επιλογές των πιθανών εγκληματιών. Η ενσωμάτωση της δυναμικής των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων αποκαλύπτει ότι η αύξηση της τιμωρίας μπορεί να ενισχύσει τη μόχλευση και τη συνοχή των συμμοριών, ακόμη και αν αποθαρρύνει τα άτομα και μειώνει το έγκλημα συνολικά. Αυτό υποδεικνύει ένα εννοιολογικό πρόβλημα: η μείωση του ποσοστού εγκληματικότητας αυτή καθ' εαυτή δεν αποτυπώνει όλα όσα εννοούνται με τον όρο «αποκατάσταση της κρατικής εξουσίας». Η ανάπτυξη συμμοριών που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον έλεγχο τους εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, συν την απειλή φυλάκισης από το κράτος για μέλη ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, απειλεί την κρατική εξουσία, πέρα από κάθε άμεση επίδραση στο ποσοστό εγκληματικότητας. Τα συλλογικά αποτελέσματα του εγκλεισμού που ενισχύουν τις συμμορίες μπορεί να είναι διαχειρίσιμα όταν οι ομάδες βρίσκονται εν τη γενέσει τους ή τα επίπεδα τιμωρίας είναι χαμηλά. Ωστόσο, πέρα από κάποιο σημείο, αυτές οι επιπτώσεις μπορούν να απειλήσουν θεμελιωδώς την αποτελεσματικότητα της τιμωρίας για την αποκατάσταση της κρατικής εξουσίας. Αυτός ο ισχυρισμός βασίζεται από τον Lessing (2011) σε τρία κύρια σημεία: (i) οι συμμορίες εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων χρησιμοποιούν τον έλεγχο της ζωής στα σωφρονιστικά καταστήματα για να προβάλουν την εξουσία τους εκτός αυτών: οργάνωση και φοροδιαφυγή εσόδων εγκληματικής δραστηριότητας, ιδιαίτερα της διακίνησης ναρκωτικών, ενορχήστρωση συντονισμένης βίας, εγκαθίδρυση «παράλληλης εξουσίας» στις κοινότητες, (ii) οι αυξήσεις της επιβολής του νόμου και του εγκλεισμού μπορούν να ενισχύσουν την ικανότητα των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων να προβάλλουν ισχύ ακόμη και αν μειώνουν τα συνολικά ποσοστά εγκληματικότητας, (iii) οι επιδράσεις μη αποτελεσματικότητας και αποτροπής του εγκλεισμού είναι ορατές αλλά υπόκεινται σε φθίνουσες οριακές αποδόσεις, ενώ οι συλλογικές επιδράσεις ενίσχυσης των συμμοριών είναι δύσκολο να παρατηρηθούν και είναι πιθανό να έχουν αυξανόμενες αποδόσεις.

Τις τελευταίες δεκαετίες, ολοένα και περισσότεροι εξτρεμιστές με παραβατική συμπεριφορά έχουν πραγματοποιήσει βίαια περιστατικά όπως η βία που σχετίζεται με τον ισλαμισμό και τα κινήματα κατά των μεταναστών με στόχο να διαδώσουν την ιδεολογία τους μέσω βίας και φόβου εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων και εκτός αυτών μέσω τρομοκρατικών επιθέσεων που όμως σχεδιάζονται από κρατούμενους. Υπό αυτό το πρίσμα, το περιβάλλον των σωφρονιστικών καταστημάτων τείνει να χρησιμεύει ως βάση για την ενίσχυση της ριζοσπαστικοποίησης, καθώς όχι μόνο οδηγούν στη στρατολόγηση κρατουμένων από ήδη ριζοσπαστικοποιημένα άτομα, αλλά λειτουργούν ως βάση για την ενίσχυση εξτρεμιστικών ομάδων από το σωφρονιστικό κατάστημα και αντίστροφα. Οι κρατούμενοι βιώνουν έναν συνδυασμό κοινωνικής απομόνωσης και προσωπικής κρίσης, δύο σημαντικοί παράγοντες που συμβάλλουν στη θετική ανταπόκρισή τους στα εξτρεμιστικά μηνύματα, σε αλληλεπίδραση με άλλους θεσμικούς και κοινωνικούς παράγοντες που χαρακτηρίζουν το περιβάλλον των σωφρονιστικών καταστημάτων (dasNeves, 2023β).

Η έκθεση των Dudley και Bargent (2017) για το σωφρονιστικό σύστημα στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, το οποίο χαρακτηρίζουν ως 'θερμοκοιτίδα' για το οργανωμένο έγκλημα, είναι χαρακτηριστική της έξαρσης του φαινομένου των συμμοριών σωφρονιστικών καταστημάτων. Συνοψίζοντας την κατάσταση, οι συγγραφείς τονίζουν πως οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι, οι αστυνομικοί και οι στρατιωτικοί κακοποιούν συστηματικά κρατούμενους και συμμετέχουν σε πράξεις διαφθοράς που οδηγούν σε περισσότερη εγκληματικότητα. Τα σωφρονιστικά καταστήματα έχουν καταστεί εκκολαπτήρια εγκληματικών δραστηριοτήτων, όπου ισχυρές εγκληματικές ομάδες οργανώνονται, εκπαιδεύουν τα μέλη τους, στρατολογούν και σχεδιάζουν περαιτέρω εγκλήματα. Πολλοί που εισέρχονται ως εγκληματίες σχετικά χαμηλού επιπέδου και μη βίαιοι καταλήγουν να είναι μέλη συμμοριών και οργανωμένων ομάδων. Ωστόσο, οι κυβερνήσεις δεν έχουν αντιδράσει έγκαιρα και με επάρκεια στις μεταβαλλόμενες συνθήκες εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, αφήνοντας χώρο στις εγκληματικές ομάδες να ισχυροποιηθούν, παρεμποδίζοντας τις προσπάθειες για τη βελτίωση της ασφάλειας των πολιτών σε ολόκληρη την περιοχή και υπονομεύοντας τη δημοκρατική διακυβέρνηση. Περαιτέρω, οι συγγραφείς χαρτογραφούν τις συμμορίες που έχουν εμφανιστεί στα σωφρονιστικά καταστήματα της περιοχής:

- Η InsidePrisonGang σχηματίζεται και λειτουργεί με τη λογική του σωφρονιστικού καταστήματος. Ελέγχει συχνά τις πιο σημαντικές εγκληματικές οικονομίες εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, όπως το λαθρεμπόριο ποτών και τα παράνομα ναρκωτικά.
- Η Inside/OutsidePrisonGang εκμεταλλεύεται τα τρωτά σημεία του σωφρονιστικού συστήματος για να αναπτύξει εγκληματικές επιχειρήσεις τόσο εντός όσο και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων.
- Η InsurgentPrisonGang χρησιμοποιεί την ιδεολογία και την πειθαρχία της για να ασκήσει έλεγχο στον πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων, συχνά προς όφελος της προώθησης της των πολιτικών της στόχων.
- Η DrugTraffickingPrisonGang χρησιμοποιεί την τεράστια εισροή κεφαλαίων και διασυνδέσεων για να κυριαρχήσει στην οικονομία των ναρκωτικών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, να παρακολουθεί τις δραστηριότητες διακίνησης ναρκωτικών και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων.
- Η MaraPrisonGang είναι η μεγαλύτερη σε μέγεθος, ενώ ξεχωρίζει και για τον στόχο της: την εξόντωση του αντιπάλου της. Η τάση της βίας μεταξύ των συμμοριών έχει ωθήσει τις αρχές να τη χωρίσουν, επιταχύνοντας έτσι ακούσια την ανάπτυξή της.
- Η MilitaryPrisonGang είναι ένα μείγμα πρώην δυνάμεων ασφαλείας, που χρησιμοποιεί τις διασυνδέσεις και την εκπαίδευσή της για να ελέγξει τις οικονομίες των σωφρονιστικών καταστημάτων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, εκτός αυτών.

Εξετάζοντας εις βάθος τις συνθήκες και το έγκλημα στη Βενεζουέλα και την Κολομβία, καθώς και στην περιοχή του Βόρειου Τριγώνου του Ελ Σαλβαδόρ, της Ονδούρας και της Γουατεμάλας, οι Dudley και Bargent (2017) διαπίστωσαν τα κάτωθι:

1. Τα σωφρονιστικά καταστήματα είναι το πιο παραμελημένο κομμάτι της δικαστικής αλυσίδας. Οι κυβερνήσεις συστηματικά λιγοστεύουν και αγνοούν σωφρονιστικά καταστήματα, αφήνοντας το σύστημα 'ανοιχτό' στη διαφθορά και το έγκλημα.
2. Οι συνθήκες και η διαφθορά είναι αφετηρίες για εγκληματικές οργανώσεις στα σωφρονιστικά καταστήματα, οι οποίες εκμεταλλεύονται το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και τις χαμηλές αμοιβές των σωφρονιστικών υπαλλήλων και άλλου διοικητικού προσωπικού.

3. Οι σκληρές αντεγκληματικές πολιτικές και ο υπερπληθυσμός διευκολύνουν τη στρατολόγηση για συμμορίες σωφρονιστικών καταστημάτων. Οι κυβερνήσεις ανταποκρίθηκαν στις πρώτες προκλήσεις πιο οργανωμένων και πολυάριθμων εγκληματικών ομάδων εφαρμόζοντας πιο σκληρά μέτρα. Αυτά απέτυχαν: οι πληθυσμοί των σωφρονιστικών καταστημάτων διογκώθηκαν, με τις αρχές να μη μπορούν να διαχειριστούν αυτόν τον όγκο κρατουμένων, παρέχοντας τη δυνατότητα στις εγκληματικές ομάδες να αναδιοργανωθούν και να ασκήσουν ακόμη μεγαλύτερο έλεγχο εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.
4. Ο διαχωρισμός εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων των κρατουμένων βάσει συμμοριών μπορεί ενδεχομένως να μειώσει τη βία, αλλά ενισχύει τις εγκληματικές οργανώσεις σε επίπεδο οργάνωσης.
5. Υπάρχουν λίγες εναλλακτικές πολιτικές, όπως η αποποινικοποίηση και η εναλλακτική ποινή, και λίγα κοινωνικά, εκπαιδευτικά και εργασιακά προγράμματα που είναι διαθέσιμα στους κρατούμενους. Παρά τα στοιχεία που δείχνουν ότι οι σκληρές αντεγκληματικές πολιτικές δεν λειτουργούν και στην πραγματικότητα βοηθούν τις εγκληματικές οργανώσεις, οι κυβερνήσεις συνεχίζουν να επενδύουν περισσότερο σε αυτές παρά σε εναλλακτικές μορφές τιμωρίας και προγραμμάτων αποκατάστασης.
6. Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων υπάρχουν σε πολλές μορφές, αλλά μοιράζονται ορισμένες προελεύσεις και χαρακτηριστικά. Οι συμμορίες των σωφρονιστικών καταστημάτων μπορεί να είναι διαφορετικές, αλλά όλες προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τις βασικές ανάγκες των κρατουμένων - από την ασφάλεια μέχρι τα παράνομα ναρκωτικά - και όλες βασίζονται σε εις βάθος ριζωμένη διαφθορά για να λειτουργήσουν.

2.2.3 Εξουσιαστικές σχέσεις στη φυλακή και οργανωμένο έγκλημα

Η εξουσία που ασκούν ηγέτες ομάδων οργανωμένου εγκλήματος ή συμμοριών εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι σημαντικός διευκολυντικός παράγοντας του οργανωμένου εγκλήματος. Στελέχη εγκληματικών οργανώσεων και συμμορίες σωφρονιστικών καταστημάτων αντιμετωπίζουν αυτά τα καταστήματα ως κερδοφόρες αγορές για να προωθήσουν προϊόντα λαθρεμπορίου, δημιουργώντας μια ακμάζουσα παράνομη οικονομία. Συνεπώς, διαπιστώνεται μία άμεση σχέση μεταξύ του εγκλήματος εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων (Grierson, 2018).

Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος και οι άτυπες εγκληματικές υποκοουλτούρες επηρεάζουν τα περισσότερα σωφρονιστικά συστήματα παγκοσμίως και η επικράτηση τους αυξάνεται τις τελευταίες δεκαετίες, θέτοντας μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τις διοικήσεις των σωφρονιστικών καταστημάτων. Οι εγκληματικές ομάδες και οι υποκοουλτούρες δημιουργούν τους δικούς τους κανόνες και κώδικες συμπεριφοράς μεταξύ ομάδων κρατουμένων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτές οι ομάδες μπορεί να ελέγχουν αποτελεσματικά τη φυλακή (αυτοδιακυβέρνηση) ή να μοιράζονται τον έλεγχο με τις αρχές των φυλακών (κοινή διακυβέρνηση). Ενώ η κοινή ή η αυτοδιακυβέρνηση μπορεί μερικές φορές να γίνει ανεκτή ή ακόμη και να ενθαρρύνεται από τις αρχές, αυξάνει τους κινδύνους της διαφθοράς. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε υπερπληθυσμένες φυλακές, καθώς το προσωπικό της πρώτης γραμμής ή της διοίκησης παραιτείται από κάποιο έλεγχο σε προσπάθειες διατήρησης της τάξης και «ομαλών επιχειρήσεων» με μεγάλο αριθμό ατόμων (PenalReform International, 2024α: 11).

Το δίλημμα του φυλακισμένου χρησιμοποιείται από τον Skarbek (2012: 98) και μπορεί να ερμηνεύσει τα ζητήματα διακυβέρνησης εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Οι κρατούμενοι αντιμετωπίζουν πολυάριθμα κοινωνικά διλήμματα στις καθημερινές τους αλληλεπιδράσεις και η ορθολογική συμπεριφορά κάθε ατόμου μπορεί να οδηγήσει σε μια κατάσταση στην οποία όλοι βρίσκονται σε χειρότερη θέση. Οι κρατούμενοι μπορούν να συνεργαστούν είτε αφήνοντας τους άλλους κρατούμενους μόνους, είτε συμμετέχοντας σε αμοιβαία επωφελείς ανταλλαγές. Η θεωρία του Sykes για τη ζωή εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων περιγράφει την επιλογή του κρατούμενου, αφενός, να δεσμευτεί με τους συγκρατούμενούς του με δεσμούς αλληλοβοήθειας, πίστης, στοργής και σεβασμού, στέκοντας σθεναρά στην αντίθεση με τους αξιωματούχους. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να εμπλακεί σε συγκρούσεις, αναζητώντας το δικό του πλεονέκτημα χωρίς να αναφέρεται στις αξιώσεις ή τις ανάγκες άλλων κρατουμένων. Αυτό υποδηλώνει μια κατάσταση της φύσης του Hobbes, όπου οι κανόνες και οι κοινές στρατηγικές που λειτουργούν μέσα σε ένα σωφρονιστικό κατάστημα καθορίζουν τις επιλογές των κρατουμένων. Η λύση του Hobbes είναι να συναινέσουν οι κρατούμενοι στη δημιουργία ενός κυρίαρχου. Οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι δεν διαθέτουν τις απαραίτητες πληροφορίες και κίνητρα για να ασκήσουν επαρκώς αυτόν τον ρόλο. Επιπλέον, οι κρατούμενοι μπορούν να δωροδοκήσουν αξιωματούχους για να συμμετάσχουν σε παράνομες δραστηριότητες, αλλά στην περίπτωση αυτή δεν έχουν πλέον πρόσβαση σε επίσημους μηχανισμούς διακυβέρνησης και πρέπει να βασίζονται σε μηχανισμούς αυτοεπιβολής. Έτσι, οι

κρατούμενοι θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν τους δικούς τους μηχανισμούς διακυβέρνησης. Οι κανόνες και η οργάνωση παρέχουν δύο μεθόδους για την εγκαθίδρυση της αυτοδιακυβέρνησης στο κοινωνικό σύστημα των κρατουμένων. Οι κανόνες προσδιορίζουν τις επιτρεπόμενες, υποχρεωτικές και απαγορευμένες συμπεριφορές ανθρώπων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε ένα δεδομένο πλαίσιο. Αντί να αντικατοπτρίζουν μια εγγενή πεποίθηση ή προτίμηση, οι κανόνες καθορίζονται ενδογενώς σε περιβάλλοντα όπου οι άνθρωποι επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν την ευημερία τους σε σύγκριση με την αποτελεσματικότητα εναλλακτικών μηχανισμών. Οι κανόνες χαρακτηρίζουν τον σχετικά αποκεντρωμένο μηχανισμό διακυβέρνησης (Skarbek, 2012: 98).

Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της Λατινικής Αμερικής, όπου τα σωφρονιστικά καταστήματα έχουν μετατραπεί σε ασφαλή καταφύγια και κέντρα στρατολόγησης συμμοριών (PenalReform, 2024). Για παράδειγμα, μέλη ομάδων εγκληματικών οργανώσεων αποσπών χρήματα από τους κρατούμενους προκειμένου να πωλήσουν προστασία ή είδη πρώτης ανάγκης, όπως τρόφιμα. Οι φυλακές λειτουργούν επίσης ως ένα ασφαλές καταφύγιο για τους κρατούμενους ηγέτες εγκληματικών οργανώσεων προκειμένου για να διευθύνουν εξ αποστάσεως τις εγκληματικές επιχειρήσεις τους στο εξωτερικό (π.χ. δολοφονίες, ενορχηστρώνοντας το λαθρεμπόριο ναρκωτικών στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη και κατευθύνοντας απαγωγές και εκβιασμούς τοπικών επιχειρήσεων). Όταν οι αξιωματούχοι προσπαθούν να περιορίσουν την εξουσία που ασκούν οι εγκληματικές ομάδες, οι ηγέτες τους συχνά αναπτύσσουν μέλη στο εξωτερικό για να αντεπιτεθούν. Οι εγκληματικές ομάδες ελέγχουν πλήρως ή εν μέρει περισσότερες από τις μισές από τις 285 φυλακές του Μεξικού. Στον Εκουαδόρ, οι περισσότερες από τις 36 φυλακές της χώρας βρίσκονται υπό κάποιο βαθμό ελέγχου συμμοριών. Στη Βραζιλία η κυβέρνηση συχνά κατανέμει τα σωφρονιστικά ιδρύματα με βάση τη συμμετοχή σε συμμορίες σε μια προσπάθεια να αποφύγει αναταραχές (Abi-Habib, Correal&Nicas, 2024).

Σε μία άλλη περίπτωση, ο GarethCurtis, από το Stretford του Ηνωμένου Βασιλείου, ήταν αρχηγός μίας ομάδας οργανωμένου εγκλήματος (συμμορία Doddington) που δραστηριοποιείτο στο εμπόριο παράνομων ουσιών και διοικούσε όντας κρατούμενος, χρησιμοποιώντας το παράνομο κινητό του τηλέφωνο (45.000 φορές μέσα σε έξι μήνες). Μάλιστα, όταν οι σωφρονιστικές αρχές κατάσχεσαν ένα τηλέφωνο, ο πάροχος υπηρεσιών του επέτρεψε στον

κρατούμενο να συνεχίσει με ένα άλλο τηλέφωνο με τον ίδιο αριθμό καθώς θεωρούνταν πελάτης «premium» (DailyMail, 2022).

2.2.4 Υπερπληθυσμός των σωφρονιστικών καταστημάτων ως ενισχυτικός παράγοντας του οργανωμένου εγκλήματος

Ο πληθυσμός των φυλακών της Λατινικής Αμερικής έχει αυξηθεί σημαντικά από τις αρχές του 20ου αιώνα (κατά 76% από το 2010 έως το 2020). Για παράδειγμα, το 2% των κατοίκων του Σαλβαδόρ είναι έγκλειστοι, το υψηλότερο ποσοστό από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο. Αυτό οφείλεται σε πιο αυστηρά αντεγκληματικά μέτρα, όπως η προφυλάκιση. Η συχνή χρήση των προσωρινών κρατήσεων σε όλη την περιοχή για την καταπολέμηση του εγκλήματος έχει οδηγήσει αρκετά άτομα, κυρίως από τα πιο χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα του πληθυσμού που δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά στην προσφυγή σε νομικής βοήθεια, να παραμένουν έγκλειστοι για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, δεδομένου ότι το δικαστικό σύστημα πολλών χωρών είναι αρκετά γραφειοκρατικό με αποτέλεσμα πολλές χρονικές καθυστερήσεις. Επίσης, πολλές χώρες έχουν επιβάλει αυστηρότερες πολιτικές, συμπεριλαμβανομένων μεγαλύτερων ποινών και περισσότερων καταδίκων για αδικήματα χαμηλού επιπέδου. Αλλά, οι κυβερνήσεις σε όλη την περιοχή δεν επενδύουν χρηματικούς πόρους για να αντιμετωπίσουν την αύξηση και αντ' αυτού συχνά έχουν «εγκαταλείψει» τον έλεγχο στους κρατούμενους. Ταυτόχρονα, οι κυβερνήσεις έδωσαν προτεραιότητα στις επενδύσεις στις δυνάμεις ασφαλείας τους ως τρόπο καταστολής της εγκληματικότητας. Η Βραζιλία και το Μεξικό, οι μεγαλύτερες χώρες της Λατινικής Αμερικής με τους μεγαλύτερους πληθυσμούς κρατουμένων της περιοχής, επενδύουν ελάχιστα στις φυλακές: η κυβέρνηση της Βραζιλίας δαπανά περίπου 14 δολάρια ανά κρατούμενο την ημέρα, ενώ το Μεξικό δαπανά περίπου 20 δολάρια. Αντίθετα, οι Ηνωμένες Πολιτείες δαπανούσαν περίπου 117 δολάρια ανά κρατούμενο την ημέρα το 2022. Ως αποτέλεσμα, οι φυλακές έχουν γίνει κρίσιμα κέντρα στρατολόγησης για τα μεγαλύτερα και πιο βίαια καρτέλ και συμμορίες της Λατινικής Αμερικής, ενισχύοντας την επιρροή τους στην κοινωνία αντί να την αποδυναμώνουν (Abi-Habibetal., 2024).

Αυτό που παρατηρείται, επομένως, είναι πως οι αντεγκληματικές πολιτικές των κυβερνήσεων και συνολικά ο τρόπος λειτουργίας του σωφρονιστικού συστήματος μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση του οργανωμένου εγκλήματος, διαμέσου της διαφθοράς, της έλλειψης

αποτελεσματικότητας, της αυστηροποίησης του ποινικοκατασταλτικού συστήματος και της πολιτικής της μηδενικής ανοχής. Αναφορικά με το πρώτο σημείο θα πρέπει να σημειωθεί πως, η βαρύτητα της πράξης του δράστη είναι και εκείνος ο παράγοντας που προσδιορίζει το ύψος και το είδος της ποινής, ανεξάρτητα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εγκληματία. Συνεπώς, υιοθετείται μία θεώρηση της αντεγκληματικής πολιτικής ως ένα μέσο προληπτικής καταστολής του εγκλήματος διαμέσου των φορέων αστυνόμευσης (Βιδάλη, 2017: 39-40).

Αναφορικά με το δεύτερο σημείο, η πολιτική της μηδενικής ανοχής συνιστά μια απόλυτη άρνηση εκ μέρους της κυβέρνησης να επιτρέψει εγκλήματα που παρεμβαίνουν στη βασική ποιότητα ζωής των ατόμων. Υποδηλώνει ότι η άρνηση ανοχής εγκλημάτων χαμηλού επιπέδου διευκολύνει τη μείωση των πιο σοβαρών εγκλημάτων. Οι υποστηρικτές αυτής της πολιτικής υποστηρίζουν ότι αυτά τα εγκλήματα χαμηλού επιπέδου, τα οποία συχνά αναφέρονται ως εγκλήματα όχλησης, εγκλήματα ποιότητας ζωής ή, γενικότερα, διαταραχή, διαταράσσουν την αίσθηση τάξης μιας πόλης, προκαλούν φόβο στους πολίτες και τελικά οδηγούν σε σοβαρότερα εγκλήματα (Orlando: σ. 5). Συνολικά ο όρος μηδενική ανοχή αναφέρεται σε εκείνες τις πολιτικές που προβλέπουν αυστηρή τιμωρία για όλα τα αδικήματα, ανεξάρτητα από το πόσο ήσσονος σημασίας είναι, φαινομενικά σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίζονται όλοι οι παραβάτες ισότιμα με πνεύμα δικαιοσύνης στην παραβίαση των κανόνων. Θεωρήθηκε ως ένα μέτρο κατά του εγκλήματος για τοπικές συνθήκες και ενσωμάτωσε μια εξαιρετικά εντοπισμένη ορολογία τάξης και αταξίας στον δημόσιο χώρο (Webb&Kritsonis, 2006: 2). Ωστόσο, η πολιτική της μηδενικής ανοχής μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της αστυνομικής βίας και κακοποίησης, καθώς και διάφορες μορφές διαφθοράς (Webb&Kritsonis, 2006: 2).

2.2.5 Τεχνολογία

Ένας ακόμη παράγοντας που διευκολύνει το οργανωμένο έγκλημα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι η τεχνολογία. Πρωτύτερα αναφέρθηκε η περίπτωση του GarethCurtis, ο οποίος είχε τη δυνατότητα συνομιλιών με άλλον αριθμό τηλεφώνου, ακόμα και μετά την κατάσχεση του πρώτου τηλεφώνου από τις σωφρονιστικές αρχές (DailyMail, 2022). Σύμφωνα και με τους Santorso και Rizzuti (2024), υπάρχει νέα δυναμική εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, όπως η διαθεσιμότητα των κινητών τηλεφώνων με δυνατότητα σύνδεσης στο Διαδίκτυο που επιτρέπουν την επικοινωνία, καθώς και τη δυνατότητα διεξαγωγής οικονομικών

συναλλαγών. Αυτό με τη σειρά του επιτρέπει τη δημιουργία ισχυρότερων δεσμών μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος.

Εκτός της κινητής τηλεφωνίας, η τεχνολογία των μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones) αποτελεί σημαντικό διευκολυντικό παράγοντα των δράσεων μελών συμμοριών και εγκληματικών οργανώσεων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει αναφερθεί η χρήση drones για την εισαγωγή σε σωφρονιστικά καταστήματα προϊόντων λαθρεμπορίου (π.χ. καπνός, κινητές συσκευές) και ναρκωτικές ουσίες (π.χ. κάνναβη, κοκαΐνη) (GreaterManchester Police, 2024α). Σε άλλη περίπτωση έχει αναφερθεί η μεταφορά όπλων μέσω drones, όπως σε σωφρονιστικά καταστήματα υψίστης ασφαλείας στο Manchester και στο Worcestershire, όπου κρατούνται μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων, αλλά και αρχηγών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Ο επικεφαλής επιθεωρητής των φυλακών, CharlieTaylor, δήλωσε πως οι αρχές των φυλακών είχαν παραχωρήσει τον εναέριο χώρο πάνω από τα σωφρονιστικά καταστήματα και ότι υπήρχε αυξανόμενος κίνδυνος ένοπλης βίας, αποδράσεων και ομηρίας. Οι ομάδες επιθεώρησης εντόπισαν σοβαρές και επαναλαμβανόμενες αδυναμίες ασφαλείας (π.χ. βλάβες στο κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης και στα δίκτυα κατά των drone), με σαφείς ενδείξεις συμμοριών που κανόνιζαν την παράδοση αντικειμένων έως και 3 λίβρες (1,3 κιλά) μέσω drones, συμπεριλαμβανομένων όπλων, ναρκωτικών και τηλεφώνων στους κρατούμενους (Casciani, 2025).

2.3 Το οργανωμένο έγκλημα στα σωφρονιστικά καταστήματα της Ελλάδας

Από το 2019 γίνεται λόγος στα ελληνικά ΜΜΕ για το οργανωμένο έγκλημα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων στην Ελλάδα (Γαλανομάτης, 2019; Euronews, 2019). Ο Γαλανομάτης (2019) αναφέρεται σε δολοφονίες εντός των καταστημάτων έπειτα από εντολές μελών της Μαφίας, καθώς και σε σχέσεις αυτών των μελών με επιφανή πρόσωπα του λεγόμενου «λευκού κολάρου». Επίσης, ο Γαλανομάτης (2019) προσδιορίζει ως σημαντική γενεσιουργό αιτία της εγκληματικότητας τη δομή σχέσεων εντός του καπιταλιστικού καθεστώτος και την οικονομική κρίση, ενώ για το οργανωμένο έγκλημα τη δυνατότητα αποκόμισης εύκολου κέρδους που αποφέρει. Προσθέτει ακόμα την απουσία συνεργασίας πολιτών και αστυνομικών αρχών, ιδίως διότι οι εν λόγω αρχές είναι σε μεγάλο βαθμό πολιτικοποιημένες στην Ελλάδα.

Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρεται η απόδραση δύο Αλβανών κρατουμένων, η δολοφονία ενός Αλβανού κρατουμένου από συγκρατουμένους του και ο θάνατος ενός ακόμα Αλβανού κρατουμένου στο σωφρονιστικό κατάστημα Κορυδαλλού το 2019, συμβάντα τα οποία όχι μόνο σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά σχετίζονται και με το οργανωμένο έγκλημα, όπως προέκυψε μέσα από έρευνα της αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας. Συγκεκριμένα, «σχηματίστηκε δικογραφία κακουργηματικού χαρακτήρα από την αντιτρομοκρατική υπηρεσία σε βάρος 13 μελών εγκληματικής οργάνωσης που ενέχεται σε ανθρωποκτονίες, απόπειρες, εκβιάσεις, εμπορία ναρκωτικών, και σωρεία άλλων εγκληματικών ενεργειών, ενώ τα νήματα κινούσαν ηγετικά στελέχη μέσα από τις φυλακές» (Euronews, 2019). Ένα άλλο επεισόδιο που έλαβε χώρα το 2024 ήταν η βομβιστική επίθεση σε αξιωματικό ενός σωφρονιστικού καταστήματος (Sigma Live, 2024).

Το 2022 οι ελληνικές αστυνομικές αρχές ανακάλυψαν μια συμμορία διακίνησης μεταναστών που δρούσε εντός δύο σωφρονιστικών καταστημάτων στην Κρήτη και στην Αθήνα. Ο φερόμενος ως αρχηγός, με την κωδική ονομασία «Μάριος», έχει ταυτοποιηθεί ως 39χρονος Σύρος ή Ιρακινός υπήκοος, ανέφερε η αστυνομία, προσθέτοντας ότι διαχειριζόταν ένα από τα μεγαλύτερα κυκλώματα διακίνησης μεταναστών από το σωφρονιστικό κατάστημα στα Χανιά της Κρήτης. Οι διακινητές μετέφεραν μετανάστες από τα σύνορα με την Τουρκία στον Έβρο στην ηπειρωτική Ελλάδα. Σε έλεγχο στο κελί του, οι αστυνομικές αρχές βρήκαν τα κινητά με τα οποία επικοινωνούσε και οργάνωσαν την παράνομη διακίνηση, καθώς και χειρόγραφες σημειώσεις με ονόματα και χρηματικά ποσά. Ο αρχηγός βρισκόταν ήδη στο σωφρονιστικό κατάστημα για το ίδιο ακριβώς αδίκημα, καθώς το 2019 είχε συλληφθεί για παράνομη διακίνηση. Τρεις ακόμη κρατούμενοι από τα σωφρονιστικά καταστήματα Κορυδαλλού στην Αθήνα, Άμφισσας και Κομοτηνής φέρονται να εμπλέκονται επίσης στο κύκλωμα, με όλους να εκτίουν ήδη ποινές για διακίνηση μεταναστών. Εκτός των ανωτέρω, τα μέλη της συμμορίας εμπλέκονταν επίσης σε κλοπή αυτοκινήτων συνήθως SUV και τζίπ από την Αττική, προκειμένου να μεταφέρουν τους μετανάστες από τα σύνορα στην ηπειρωτική Ελλάδα (Panoutsopoulou, 2022).

Το 2024 ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, Μάριος Χαρτσιώτης, ανακοίνωσε την επερχόμενη λειτουργία ενός συστήματος απενεργοποίησης των κινητών τηλεφώνων, σε μία προσπάθεια να αντιμετωπιστεί ένας σημαντικός παράγοντας διευκόλυνσης του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, όπως αναφέρθηκε παραπάνω: η

τεχνολογία και συγκεκριμένα η δυνατότητα επικοινωνίας έγκλειστων με μέλη είτε εντός είτε και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων (Sigma Live, 2024). Μάλιστα, έχει πρόσφατα διαπιστωθεί η κατοχή κινητών τηλεφώνων τελευταίας τεχνολογίας όχι μόνο για επικοινωνία, αλλά και για ζωντανές μεταδόσεις σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (Trikala Opinion, 2025).

Ένας ακόμη παράγοντας που διευκολύνει το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα είναι η αύξηση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων που παρατηρείται από το 2000. Με ορισμένες εξαιρέσεις η πληρότητα υπερβαίνει το 100%, και σε ορισμένες εγκαταστάσεις φτάνει ή ξεπερνά το 300%. Όταν ληφθεί υπόψη ο ημερήσιος πληθυσμός των σωφρονιστικών καταστημάτων, παρατηρείται τετραπλασιασμός. Αυτή η ταχεία αύξηση αποδίδεται εν μέρει στα μέτρα που λαμβάνονται για την άμβλυνση του προβλήματος αλλά μακροπρόθεσμα είχαν πληθωριστικά αποτελέσματα. Αυτά τα μέτρα ώθησαν τα δικαστήρια να αυξήσουν την ελάχιστη διάρκεια των ποινών φυλάκισης, στην προσπάθεια των δικαστών να διασφαλίσουν ότι ορισμένοι καταδικασθέντες θα κατέληγαν έγκλειστοι, χωρίς να είναι επιλέξιμοι για αναστολή ή μετατροπή της ποινής τους. Φιλόδοξες αλλά αμφιλεγόμενες προσπάθειες εκκένωσης των σωφρονιστικών καταστημάτων βρίσκονται συνεχώς σε εξέλιξη, με φτωχά και σύντομα αντιστρεπτά αποτελέσματα. Άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων φαίνεται να είναι η αυστηροποίηση της ποινής και της αντεγκληματικής πολιτικής, ιδίως έναντι του οργανωμένου εγκλήματος, της διακίνησης παράνομων ουσιών, του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της τρομοκρατίας. Η νομοθεσία που ψηφίστηκε στα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα, είναι η απόδειξη μιας πολιτικής μηδενικής ανοχής στο έγκλημα. Το αποτέλεσμα αντικατοπτρίζεται στον πληθυσμό των σωφρονιστικών καταστημάτων: πολλαπλασιάζονται οι κρατούμενοι που εκτίουν μακροχρόνια και ισόβια κάθειρξη ειδικά για διάφορες υποθέσεις εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, οι προφυλακισμένοι αποτελούν σημαντικό μέρος του συνολικού αριθμού των κρατουμένων. Η μαζική φυλάκιση μεταναστών είναι ένα πρόσθετο, σοβαρό βάρος για τη διοίκηση των σωφρονιστικών καταστημάτων, λόγω έλλειψης άλλης λύσης (Koulouris&Aloskofis, 2013: 15).

Εκτός των ανωτέρω, στην Ελλάδα το δικαστικό σύστημα πιστεύεται ευρέως ότι στερείται ανεξαρτησίας, με τη διαφθορά και την πολιτική επιρροή να είναι διάχυτα ζητήματα. Παρά τις πρόσφατες προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένων των αυστηρότερων κυρώσεων για την ενεργητική δωροδοκία και την αυξημένη ψηφιοποίηση

στο δικαστικό σώμα, το σύστημα εξακολουθεί να υποφέρει από καθυστερήσεις και ασυνεπείς κρίσεις. Ειδικότερα, το σωφρονιστικό σύστημα αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, όπως χρόνιες ελλείψεις προσωπικού, υπερπληθυσμός και υψηλά επίπεδα βίας και εκφοβισμού μεταξύ των κρατουμένων. Μάλιστα, οι αρχές έχουν αναγνωρίσει ότι το σωφρονιστικό σύστημα είναι εστία οργανωμένου εγκλήματος και υπό τον έλεγχο της ελληνικής μαφίας των σωφρονιστικών καταστημάτων (GlobalOrganized CrimeIndex, 2024).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

3.1 Πρότυπα αντεγκληματικής πολιτικής για το οργανωμένο έγκλημα εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων

Το κυρίαρχο πρότυπο αντεγκληματικής πολιτικής είναι το φιλελεύθερο πρότυπο της άμυνας της κοινωνίας από το έγκλημα που κυριάρχησε από τα τέλη του 18ου αιώνα και εξής. Βασίζεται στην κλασική θεωρία του ποινικού δικαίου (το έγκλημα αποτελεί μία πράξη ελεύθερης επιλογής από τον εγκληματία) και στον θετικισμό (οι φορείς κοινωνικού ελέγχου μπορούν να εφαρμόσουν την αντεγκληματική πολιτική για την εξάλειψη του εγκλήματος) και υποστηρίζει πως η αντεγκληματική πολιτική αποτελεί μία άμυνα στην προσβολή που δέχεται το γενικό κοινωνικό συμφέρον από την τέλεση ενός εγκλήματος. Ο πυρήνας αυτού του προτύπου είναι η πρόληψη του εγκλήματος, διαμέσου του ποινικοκατασταλτικού συστήματος που στοχεύει στην αποτροπή του εγκλήματος (π.χ. φορείς αστυνόμευσης, προσδιορισμός ποινής εγκλημάτων). Η εν λόγω αποτροπή μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την «αχρήστευση» του εγκληματία (π.χ. στέρηση ελευθερίας) και / ή μέσα από την εφαρμογή μέτρων για τη μείωση της επιθυμίας να προβεί κάποιος σε μία εγκληματική ενέργεια (π.χ. αναμόρφωση μέσω του σωφρονιστικού συστήματος για υποτροπή) (Βιδάλη, 2017: 17-18). Το συγκεκριμένο πρότυπο που θέτει στο επίκεντρό του τη

φυλάκιση ως ποινικό σύστημα λειτουργεί με στόχο γενικοπροληπτικό και ειδικοπροληπτικό, θεωρώντας τη φυλάκιση ως έναν πιο εκπολιτισμένο τρόπο επιβολής ποινών (Χαλκιά, 2017: 27).

Αυτό που διαπιστώθηκε, ωστόσο, από την προηγηθείσα ανάλυση είναι πως εν τέλει το ποινικοκατασταλτικό σύστημα και η κράτηση σε σωφρονιστικά καταστήματα δεν είναι πάντοτε αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς τα ίδια τα καταστήματα καθίστανται συχνά χώροι είτε δημιουργίας νέων ομάδων (π.χ. συμμορίες φυλακών), είτε συνέχισης της δραστηριότητας των μελών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. ηγέτες ομάδων). Αυτό συνδέεται με τον ισχυρισμό ότι αυτό το σύστημα αναπαράγει τη βία και το έγκλημα, συνιστώντας το ίδιο ένα κοινωνικό πρόβλημα (Βιδάλη, 2017: 22).

Από τα μέσα του 20ου αιώνα εξελίχθηκαν οι σχολές σκέψης που αναφέρονται στο ποινικό και εγκληματολογικό φαινόμενο, με αποτέλεσμα την εμφάνιση νέων, εναλλακτικών προτύπων στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Τα εν λόγω πρότυπα μπορεί να υποστηριχθεί ότι βασίζονται σε μία πιο φιλελεύθερη προσέγγιση για την πρόληψη του εγκλήματος, η οποία θεωρεί το έγκλημα ως ένα κοινωνικό πρόβλημα που συνδέεται με συγκεκριμένα ατομικά ελλείμματα και ομαδικά μειονεκτήματα. Βασίζεται στην ιδέα ότι οι άνθρωποι, και όχι ο έλεγχος του εγκλήματος, πρέπει να είναι το σημείο εκκίνησης για την αλλαγή και ότι απαιτείται μεταρρύθμιση σε επίπεδο ατομικών και συλλογικών περιστάσεων. Η κύρια εστίαση σε αυτή την προοπτική είναι σε άτομα και ομάδες «υπό κίνδυνο» που παρουσιάζουν κάποια ένδειξη τάσης να εμπλέκονται σε συμβατικό έγκλημα. Αφού εντοπιστούν τα άτομα που έχουν ή είναι πιο πιθανό να εμπλακούν σε αυτού του είδους το έγκλημα, η στρατηγική είναι η παρέμβαση για τη διόρθωση της παθολογίας του προβλήματος (White, 1996: 102). Αυτή η προσέγγιση εντάσσεται στη ‘σχολή της νέας κοινωνικής άμυνας’, η οποία προωθεί την ιδέα της επαν-εκπαίδευσης των κρατουμένων στα σωφρονιστικά καταστήματα και της πιο ανθρώπινης μεταχείρισής τους. Αντί του προηγούμενου κυρίαρχου προτύπου που βασίζεται σχεδόν εξ ολοκλήρου στο τιμωρητικό-ανταποδοτικό σύστημα, υπάρχει ένα νέο πρότυπο βασισμένο στην ηθικο-κοινωνική θεώρηση των χαρακτηριστικών του εγκληματία (Βιδάλη, 2017: 36).

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται σε μεγάλο βαθμό η δυναμική ασφάλεια που αναπτύσσεται στην επόμενη ενότητα. Παράλληλα, δεδομένης της εστίασης στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εγκληματιών στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν, αλλά και των ιδιαίτερων

χαρακτηριστικών του οργανωμένου εγκλήματος, άλλες στρατηγικές που αναφέρονται είναι η ανάλυση κοινωνικών δικτύων, καθώς και η συνεργασία φορέων.

3.2 Δυναμική ασφάλεια και συλλογή πληροφοριών

Η δυναμική ασφάλεια, ένας όρος που εισήχθη στο πλαίσιο της φυλακής το 1985 από τον IanDunbar, ενισχύει τον έλεγχο και την αποκατάσταση του πληθυσμού των σωφρονιστικών καταστημάτων ενισχύοντας την ποιότητα των σχέσεων μεταξύ των φορέων αυτών των καταστημάτων (π.χ., του προσωπικού και των κρατούμενων) (dasNeves, 2023β). Ο IanDunbar παρατήρησε ότι τα καθεστώτα των σωφρονιστικών καταστημάτων, τα οποία περιελάμβαναν στενή εμπλοκή του προσωπικού με κρατούμενους, μείωσαν τους κινδύνους ταραχών, βίας και αποδράσεων. Από τη δεκαετία του 1990 και εξής η δυναμική ασφάλεια κατέστη μια έννοια που καθιερώθηκε για πρώτη φορά στις σωφρονιστικές υπηρεσίες στη Δυτική Ευρώπη. Η δυναμική ασφάλεια έγινε μια μέθοδος για την επιδίωξη μιας πιο ανθρωπιστικής άποψης για τους κρατούμενους, παράλληλα με μία πιο κατάλληλη και καλύτερη ασφάλεια για τους κρατούμενους, το προσωπικό και την κοινωνία (European Penitentiary Training Academies, 2021: 5). Πλέον ο όρος έχει υιοθετηθεί παγκοσμίως ως ουσιαστικό στοιχείο στα καθεστώτα των σωφρονιστικών καταστημάτων και μπορεί να γίνει κατανοητός ως μια προσέγγιση για την ασφάλεια, η οποία συνδυάζει θετικές σχέσεις προσωπικού-κρατουμένου με δίκαιη μεταχείριση και σκόπιμες δραστηριότητες που συμβάλλουν στη μελλοντική τους επανένταξη. Απαιτεί γνώση του πληθυσμού των φυλακών και κατανόηση μεταξύ των κρατουμένων και μεταξύ των κρατουμένων και του προσωπικού, επιτρέποντας στο προσωπικό να προβλέπει προβλήματα και κινδύνους για την ασφάλεια (PenalReform International , 2013: 4).

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, η δυναμική ασφάλεια είναι μια έννοια και μια μέθοδος εργασίας με την οποία το προσωπικό δίνει προτεραιότητα στη δημιουργία και διατήρηση της καθημερινής επικοινωνίας και αλληλεπίδραση με κρατούμενους με βάση την υψηλή επαγγελματική δεοντολογία και ότι υπάρχει επαρκής σκόπιμη και ουσιαστική δραστηριότητα για την κατάληψη κρατουμένων, δεσμευμένη από αποτελεσματική ασφάλεια. Στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση των κρατουμένων και στην αξιολόγηση των κινδύνων που μπορεί να εγκυμονούν, καθώς και στην εξασφάλιση της ασφάλειας και της καλής τάξης, συμβάλλοντας στην αποκατάσταση και την προετοιμασία για τη ζωή μετά τον εγκλεισμό. Αυτή η έννοια πρέπει να γίνει κατανοητή σε μια ευρύτερη έννοια της ασφάλειας που περιλαμβάνει επίσης τη δομική,

οργανωτική και στατική ασφάλεια. Η δομική, οργανωτική ασφάλεια περιλαμβάνει την οργάνωση του έργου ασφαλείας, την ευθύνη και την εξουσία. Περιλαμβάνει σχεδιασμό προσωπικού, σχέδια εκπαίδευσης και έκτακτης ανάγκης, γραπτές ρουτίνες και διαδικασίες. Επιπλέον, περιλαμβάνει τον τρόπο διαχείρισης των μέτρων και των πόρων. Η στατική ασφάλεια περιλαμβάνει την αρχιτεκτονική των κτιρίων των σωφρονιστικών καταστημάτων, των τοίχων, του προσωπικού, των ρουτινών επιτήρησης, των μέτρων ελέγχου και των τεχνικών εγκαταστάσεων. Οι διαδικαστικές και στατικές πρακτικές ασφαλείας αποτελούν την απαραίτητη υποδομή για όλες τις εργασίες ασφαλείας των σωφρονιστικών καταστημάτων. Ωστόσο, είναι ανεπαρκείς χωρίς την ανθρώπινη αλληλεπίδραση μεταξύ του προσωπικού και των κρατουμένων (Council of Europe, 2016).

Κατά συνέπεια, μέσω της άσκησης δυναμικής ασφαλείας, το προσωπικό δίνει προτεραιότητα στη δημιουργία και διατήρηση της καθημερινής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τους κρατούμενους με βάση την επαγγελματική ηθική, τη δικαιοσύνη, την ευπρέπεια και τη σταθερότητα. Μια βασική πτυχή της δυναμικής ασφαλείας είναι ότι προορίζεται να τροφοδοτήσει το σύστημα πληροφοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων, καθώς το προσωπικό τους μπορεί να συλλέγει σχετικές πληροφορίες από κρατούμενους κατά τη διάρκεια καθημερινών δραστηριοτήτων, ώστε να μπορούν στη συνέχεια να κοινοποιούν αυτές τις πληροφορίες στους σχετικούς επαγγελματίες και τμήματα των φυλακών. Το προσωπικό της φυλακής μπορεί να συλλέγει πληροφορίες παραμένοντας πάντα σε εγρήγορση, αναφέροντας οτιδήποτε ασυνήθιστο, αλλά και παράλληλα ενθαρρύνοντας και διαμορφώνοντας εργασιακές σχέσεις με κρατούμενους που βασίζονται ειδικά στην εμπιστοσύνη και τον σεβασμό. Ως εκ τούτου, η πρόκληση για τις διοικήσεις των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι να διασφαλίσουν ότι υπάρχουν μέτρα για την πρόληψη, τον εντοπισμό και την παρεμπόδιση της ριζοσπαστικοποίησης και του βίαιου εξτρεμισμού ιδίως από μέρους των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων, διασφαλίζοντας ότι υπάρχουν οι απαραίτητες διαδικασίες - συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών πληροφοριών και μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών - και ότι το προσωπικό επιλέγεται προσεκτικά, υποστηρίζεται και εκπαιδεύεται κατάλληλα (dasNeves, 2023β).

Εφαρμογή της δυναμικής ασφαλείας στο Βέλγιο

Το 2005 η διοίκηση των βελγικών σωφρονιστικών καταστημάτων εισήγαγε το ‘enneagram’ ως εργαλείο αυτογνωσίας και επικοινωνίας μεταξύ των ομάδων διαχείρισης των γαλλόφωνων βελγικών σωφρονιστικών καταστημάτων. Το ‘enneagram’ είναι ένα εργαλείο που περιγράφει προσωπικότητες που βασίζεται σε εννέα καθολικά σημεία, μια τυπολογία που περιλαμβάνει εννέα τύπους ασυνείδητων κινήτρων που είναι η κινητήρια δύναμη πίσω από τη συμπεριφορά των ατόμων. Οι ομάδες διαχείρισης των βελγικών ‘enneagram’ διδάχτηκαν πώς να χρησιμοποιούν το εν λόγω εργαλείο μέχρι το 2012. Το 2015, όλοι οι υπάλληλοι των γαλλόφωνων ‘enneagram’ διδάχτηκαν πώς να χρησιμοποιούν το εργαλείο αυτό ως μέρος ενός προγράμματος συνεχούς εκπαίδευσης. Το 2016 εντάχθηκε στην αρχική εκπαίδευση γαλλόφωνων σωφρονιστικών υπαλλήλων στο πλαίσιο του μαθήματος επικοινωνίας. Το 2018 δημιουργήθηκε ένα πιλοτικό πρόγραμμα για την εκπαίδευση των κρατουμένων στη χρήση του μέσω του EnneagramPrison Project (EPP), μιας μη κερδοσκοπικής ένωσης που ιδρύθηκε το 2012 στις ΗΠΑ. Αυτή η εκπαίδευση για τους κρατούμενους στοχεύει στην αυτογνωσία και στα εσωτερικά κίνητρα, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει τη συναισθηματική ευθύνη. Ενσωματώνει βασικά ζητήματα όπως το τραύμα και ο εθισμός. Μετά από ένα αρχικό πιλοτικό πρόγραμμα και την εις βάθος εκπαίδευση των επαγγελματιών εκπαιδευτών που εργάζονται στο νεοσύστατο βελγικό παράρτημα αυτής της μη κερδοσκοπικής ένωσης, το πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε έξι σωφρονιστικά καταστήματα (European Penitentiary Training Academies, 2021: 7).

Εκπαιδευμένοι στη χρήση του ίδιου εργαλείου επικοινωνίας, το προσωπικό και οι κρατούμενοι έχουν πλέον πρόσβαση σε μια νέα μέθοδο μετα-επικοινωνίας για την επίλυση συγκρούσεων και τον έλεγχο της συναισθηματικής αντιδραστικότητας, οδηγώντας σε μεγαλύτερη δυναμική ασφάλεια. Ο πιο κρίσιμος παράγοντας για τη δημιουργία δυναμικής ασφάλειας είναι η συμπεριφορά και η στάση του προσωπικού και των κρατουμένων. Χρησιμοποιώντας το συγκεκριμένο εργαλείο προσωπικής ανάπτυξης στην επαγγελματική πρακτική, το προσωπικό συνδέει τις εργασίες του με τη συνείδηση του εαυτού και των άλλων, συναδέλφου ή κρατούμενου και επεξεργάζεται αυτές τις πληροφορίες με λογικό και συναισθηματικό τρόπο. Επιτρέπει επίσης στους ανθρώπους να αναγνωρίζουν, να διαχειρίζονται και να ερμηνεύουν καλύτερα τις εκδηλώσεις θυμού, φόβου και θλίψης. Η χρήση του ‘enneagram’ για το προσωπικό και τους κρατούμενους αντιμετωπίζει δύο συγκεκριμένες προκλήσεις: α) την επίδραση του εγκλεισμού στους κρατούμενους, β) τις εγκληματικές συμπεριφορές ως απόρροια ασυνείδητων ψυχολογικών προτύπων που παράγονται σε δεδομένες συνθήκες και τείνουν να

επαναλαμβάνονται μέσα από τη μείωση των εσωτερικών ψυχολογικών εντάσεων (European Penitentiary Training Academies, 2021: 7).

Εφαρμογή της δυναμικής ασφάλειας στην Ισπανία και τη Γαλλία

Το RespectModule (RM) αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο τμήμα ενός σωφρονιστικού καταστήματος με ένα συγκεκριμένο καθεστώς: η ένταξη του κρατούμενου είναι εθελοντική και συνεπάγεται την αποδοχή των κανόνων της συγκεκριμένης μονάδας. Προέρχεται από το σωφρονιστικό κέντρο Mansilla de las Mulas (León, Ισπανία). Μετά από σχεδόν 18 χρόνια, αυτό το μοντέλο έχει αναπτυχθεί πλήρως σε όλα τα σωφρονιστικά καταστήματα της Ισπανίας, ως μία εναλλακτική που λειτουργεί προς όφελος ολόκληρου του περιβάλλοντος του σωφρονιστικού καταστήματος. Από την πλευρά της, η Γαλλία έχει επίσης εφαρμόσει το μοντέλο της ενότητας σεβασμού σε ορισμένα καταστήματα από το 2014. Οι Ενότητες Respect είναι, μεταξύ άλλων, ένα σύστημα οργάνωσης της ζωής στο σωφρονιστικό κατάστημα που έχει αποδειχθεί χρήσιμο, ρεαλιστικό και γενικευμένο για την επίτευξη θεραπευτικών στόχων, κατάρτιση, εκπαίδευση και συνύπαρξη. Ο στόχος των Ενοτήτων Σεβασμού είναι να δημιουργήσει ένα περιβάλλον διαβίωσης που να είναι συγκρίσιμο, όσον αφορά τους κανόνες, τις αξίες, τις συνήθειες και τις μορφές αλληλεπίδρασης, με αυτό οποιασδήποτε κανονικοποιημένης κοινωνικής ομάδας (European Penitentiary Training Academies, 2021: 9).

Η λειτουργία και οι ειδικοί κανόνες των ενοτήτων σεβασμού καλύπτουν τους ακόλουθους τομείς: α) την προσωπική σφαίρα όσον αφορά την υγιεινή, την εμφάνιση, την ένδυση και την καθαριότητα του κελιού, β) η σφαίρα της περιβαλλοντικής φροντίδας (modular tasks) όσον αφορά τη χρήση και τη συντήρηση κοινόχρηστων χώρων, γ) η σφαίρα των διαπροσωπικών σχέσεων, που περιλαμβάνει όλες τις αλληλεπιδράσεις του κρατούμενου με άλλους κρατούμενους, αξιωματικούς, θεραπευτές και εξωτερικό προσωπικό, δ) η σφαίρα δραστηριοτήτων, ο προγραμματισμός των δραστηριοτήτων κάθε κρατουμένου, ανεξάρτητα από τα καθήκοντα της ενότητας που αντιστοιχεί στην ομάδα τους, η οποία περιλαμβάνει όλες τις ημέρες της εβδομάδας και όλες τις ώρες της ημέρας κατά τις οποίες καθορίζεται ποιες δραστηριότητες πρέπει να πραγματοποιούνται κάθε στιγμή και τότε θα υπάρχει ελεύθερος χρόνος (European Penitentiary Training Academies, 2021: 9).

Βάσει εμπειρικών δεδομένων διαπιστώνεται ένα εύρος ατομικών και συλλογικών πλεονεκτημάτων που υποστηρίζουν την ποιότητα του μοντέλου: i) οι επαγγελματίες και οι

κρατούμενοι δεσμεύονται από άλλους κώδικες συμπεριφοράς, γεγονός που αυξάνει την εμπιστοσύνη, ii) ο αριθμός των συγκρούσεων και των πειθαρχικών διαδικασιών έχει μειωθεί, iii) η συντήρηση και ο καθαρισμός των χώρων έχουν βελτιωθεί, iv) έχει αυξηθεί το κίνητρο των κρατουμένων να διεξάγουν συγκεκριμένες θεραπευτικές δραστηριότητες και προγράμματα, v) οι ενότητες προωθούν την ανάπτυξη ομαλοποιημένης συμπεριφοράς, που απέχει πολύ από τους σωφρονιστικούς κώδικες που βασίζονται στον ατομικισμό, vi) οι άνθρωποι μαθαίνουν να σέβονται τη δουλειά άλλων κρατουμένων εκτός από τη δική τους, vii) τόσο οι επαγγελματίες όσο και οι κρατούμενοι είναι υποστηρικτές και υποστηρικτές του μοντέλου (European Penitentiary Training Academies, 2021: 9).

3.3 Ανάλυση κοινωνικών δικτύων

Ως κοινωνικό δίκτυο ορίζεται ένας αριθμός παραγόντων που συνδέονται με κάποιο είδος σχέσης. Από τη σκοπιά της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων, το κοινωνικό περιβάλλον είναι ιδιαίτερα σημαντικό και μπορεί να οριστεί ως πρότυπα ή κανονικότητες στις σχέσεις μεταξύ αλληλεπιδρώντων μονάδων (Wasserman & Faust, 1994). Ο Serrat (2009) αναφέρει ότι ο όρος "κοινωνικά δίκτυα" είναι ένας όρος-ομπρέλα για μια ποικιλία δομών και σκοπών, όπου κάθε κόμβος έχει μια μοναδική σχετική αξία. Οι κόμβοι μπορούν περιστασιακά να χρησιμοποιηθούν για να συμβολίσουν έννοιες, σκέψεις ή φυσικά αντικείμενα. Οι πόροι περιλαμβάνουν δίκτυα γνώσης, δίκτυα ιδιωτικής-δημόσιας πολιτικής, δίκτυα πολιτικής και υπεράσπισης που εστιάζουν στον εντοπισμό προβλημάτων και στον καθορισμό της ατζέντας, στο σχεδιασμό πολιτικής, στην εφαρμογή πολιτικής και στην παρακολούθηση και αξιολόγηση πολιτικής. Τα κοινωνικά δίκτυα γίνονται όλο και περισσότερο σαν διαδικτυακές κοινότητες που συνδέονται μέσω email, ιστότοπους, αρχεία καταγραφής ιστού και προγράμματα δικτύωσης όπως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Σύμφωνα με τους Tabassum et al. (2018) ένα κοινωνικό δίκτυο αποτελείται από σχέσεις (προσωπικές ή επαγγελματικές, γενικές γνωριμίες ή στενές σχέσεις) και συνδέσμους (κοινωνικές σχέσεις και ανταλλαγή εμπορευμάτων, χρημάτων, πληροφοριών, αλληλεπιδράσεων).

Βάσει των ανωτέρω, σύμφωνα με τον Freeman (2004: 216) η ανάλυση κοινωνικών δικτύων είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη δομική προσέγγιση που επικεντρώνεται στη διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των κοινωνικών παραγόντων. Η μέθοδος του κοινωνικού δικτύου βασίζεται στην πεποίθηση ότι οι προσωπικές επιλογές ενός δρώντα

επηρεάζονται σημαντικά από τον τρόπο που διαμορφώνονται οι κοινωνικοί δεσμοί του. Αναφέρεται ακόμα σε μια συλλογή πολλών οργάνων και τεχνικών που χρησιμοποιούνται για τη χαρτογράφηση και τη μέτρηση συνδέσεων και ροών μεταξύ ατόμων, ομάδων, οργανισμών, υπολογιστών ή άλλων μονάδων επεξεργασίας πληροφοριών/γνώσης (κοινωνικά δίκτυα). Οι δρώντες μπορεί να είναι άνθρωποι, ομάδες ή ιδρύματα. Οι σχέσεις μπορεί να είναι επίσημες ή ανεπίσημες και μπορεί να περιλαμβάνουν οικονομικές συναλλαγές, ανταλλαγές μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ροές επικοινωνιών ή οποιαδήποτε άλλη μορφή επαφής. Η εύρεση και η ανάλυση των συνδέσεων τόσο εντός όσο και μεταξύ των διαφόρων στοιχείων ενός κοινωνικού δικτύου είναι ο πρωταρχικός του στόχος της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων (INTRAC, 2017). Η ανάλυση κοινωνικών δικτύων χρησιμεύει επίσης ως εργαλείο οπτικοποίησης της δύναμης των διαπροσωπικών σχέσεων, που καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό της δομής της αλληλεπίδρασης και των καλύτερων τρόπων ανταλλαγής γνώσεων (Papachristos&Sierra-Arévalo, 2018; UNISECO, 2021). Ως εκ τούτου, υπάρχουν δύο βασικά στοιχεία στην ανάλυση των κοινωνικών δικτύων: οι δρώντες (η βασική μονάδα ανάλυσης) και οι σχέσεις (πολλές συνδέσεις ή σχέσεις που συνδέουν τους δρώντες) (Martino&Spoto, 2006: 55; Papachristos&Sierra-Arévalo, 2018).

Οι εγκληματικές οργανώσεις εκμεταλλεύονται χώρους στο καπιταλιστικό σύστημα (δομές εξουσίας, εγκληματική μεταχείριση) προσπαθώντας να διεισδύσουν σε νόμιμες επιχειρήσεις και αρχές. Οι κυβερνήσεις και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου αναζητούν τρόπους για να διαταράξουν αποτελεσματικά αυτές τις εγκληματικές οργανώσεις, κατά προτίμηση σε πρώιμο στάδιο. Ωστόσο, η εγκληματολογική θεωρία υποστηρίζει τη χρήση αναλύσεων κοινωνικών δικτύων για την καλύτερη κατανόηση του οργανωμένου εγκλήματος: οι εγκληματικές οργανώσεις πρέπει να θεωρούνται ως κοινωνικά δίκτυα που σχηματίζουν συλλογικότητες, παρά ως οργανώσεις με μοναδικά χαρακτηριστικά, όπως ευέλικτες και μη ιεραρχικές εσωτερικές σχέσεις. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται πως οι εγκληματικές οργανώσεις θα πρέπει να ιδωθούν όχι ως ομάδες με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. ιεραρχική ή μη δομή), αλλά ως κοινωνικά δίκτυα, με ικανότητες προσαρμογής που καθιστούν δύσκολη την εξάρθρωσή τους. Η ρευστότητα και η ευελιξία της κοινωνικής δομής των εγκληματικών δικτύων τα καθιστά ιδιαίτερα ανθεκτικά στις παραδοσιακές στρατηγικές επιβολής του νόμου (Duijn, Kashirin&Sloot, 2014).

Τα εγκληματικά δίκτυα είναι κάτι περισσότερο από απλά κοινωνικά δίκτυα που χρησιμοποιούνται για παράνομους σκοπούς. Χρειάζονται ιδιαίτερες αλληλεπιδράσεις και

ιδιότητες σχέσεων τόσο εντός όσο και εκτός του δικτύου για να λειτουργήσουν στα πλαίσια που τους περιβάλλουν (Morselli, Giguère&Petit, 2006). Εξαιτίας αυτού, τα εγκληματικά δίκτυα διαφέρουν από τα νόμιμα δίκτυα στο ότι πρέπει πάντα να επιλέγουν μεταξύ αποτελεσματικότητας και ασφάλειας, κάτι που έχει αντίκτυπο στη δομή του δικτύου τους. Η παράνομη δραστηριότητα πρέπει να κρατηθεί μυστική από τις αρχές και άλλες εγκληματικές οργανώσεις. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να υπάρχει πολύ μικρή άμεση επαφή μεταξύ των μελών σχετικά με παράνομη δραστηριότητα. Ωστόσο, σε περιόδους δράσης, πρέπει να αναληφθούν κίνδυνοι, και αυτοί συχνά απαιτούν εξαιρετικά άριστη επικοινωνία και αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των συμμετεχόντων. Κατά συνέπεια, τα εγκληματικά δίκτυα σταθμίζουν συνεχώς την ασφάλεια έναντι της αποτελεσματικότητας σύμφωνα με τις παραμέτρους της παράνομης δραστηριότητας (Duijnetal., 2014).

Έτσι, η χαρτογράφηση των κοινωνικών δικτύων μπορεί να δείξει ποιους υλικούς πόρους μπορεί κανείς να κινητοποιήσει και σε ποιες πληροφορίες έχει πρόσβαση. Μπορεί επίσης να εισάγει δυναμισμό στην άκαμπτη κατανόηση των κοινωνικών δομών από την παραδοσιακή άποψη του οργανογράμματος. Ωστόσο, η καινοτόμος ποινική ανάλυση από μόνη της δεν αρκεί: ο έλεγχος του οργανωμένου εγκλήματος μπορεί να γίνει επιτυχώς μόνο μέσω πιο ευέλικτων τρόπων οργάνωσης και λειτουργίας, δημιουργώντας έτσι αποτελεσματικά δίκτυα επιβολής του νόμου και πληροφοριών για την αντιμετώπιση εγκληματικών δικτύων (Klerks, 2001: 54). Σύμφωνα με τον Carrington (2011: 238), οι δικτυακές προσεγγίσεις έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως στην εγκληματολογία σε τρεις βασικούς θεματικούς τομείς: α) την εξέταση της επίδρασης των προσωπικών δικτύων στην εγκληματική συμπεριφορά και την παραβατικότητα, β) τον αντίκτυπο των δικτύων γειτονιάς στο τοπικό έγκλημα, γ) τη δομή εγκληματικών οργανώσεων και επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Κατά συνέπεια, υποστηρίζεται πως η ανάλυση κοινωνικών δικτύων μπορεί να διερευνήσει υφιστάμενα δίκτυα και εν τέλει να συνεισφέρει στην πρόληψη δραστηριοτήτων εγκληματικών οργανώσεων, αλλά και στην αντιμετώπιση του φαινομένου. Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα μελετών που έχουν χρησιμοποιήσει την ανάλυση κοινωνικών δικτύων στο πλαίσιο προσδιορισμού δομών και δικτύων οργανωμένου εγκλήματος και την ανάπτυξη πολιτικών αντιμετώπισης. Ο Canter (2004) διερεύνησε τις διαφορετικές οργανωτικές δομές των εγκληματικών ομάδων και δικτύων εντοπίζοντας δύο τρόπους με τους οποίους οι τοπολογίες εγκληματικών δικτύων μπορεί να διαφέρουν. Ο πρώτος αφορούσε το αυξανόμενο μέγεθος της

ομάδας και την εμφάνιση ατόμων που χρησιμεύουν ως γέφυρα μεταξύ των σημαντικών βασικών μελών και της υπόλοιπης ομάδας. Άτομα που είναι απομονωμένα από την ομάδα και επικοινωνούν μαζί της μόνο μέσω ενός ατόμου μπορεί επίσης να είναι παρόντα σε ομάδες που περιέχουν και τα άλλα μέλη. Ο δεύτερος αφορούσε την άνοδο της κεντρικής θέσης της ηγεσίας ή τη διαφοροποίηση της δομής της οργάνωσης. Οι Berzinji, Kaati και Rezine (2012) εξέτασαν αποκεντρωμένα δίκτυα τρομοκρατών με διάφορα είδη παραγόντων, χρησιμοποιώντας μια ποικιλία μετρήσεων κεντρικότητας σε συνδυασμό. Ένα υποσύνολο των κατηγοριών του μοντέλου δεδομένων NATO AIntP-3 χρησιμοποιήθηκε για την αναπαράσταση του δικτύου. Οι συγγραφείς κατάφεραν να εντοπίσουν τον οικονομικό διευθυντή. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η σύγκριση της ανάλυσης πιο περίπλοκων δικτύων με τυπικά κοινωνικά δίκτυα, όπου περιλαμβάνονται μόνο άτομα και σχέσεις, μπορεί να δώσει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δομή, τη ροή πληροφοριών και σημαντικούς συμμετέχοντες μέσα στο δίκτυο.

Ο Mainas (2012) εξέτασε τη δυνατότητα εφαρμογής της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων ως κύρια μέθοδο για την ανάλυση και τη διερεύνηση εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων. Χρησιμοποιώντας ένα εννοιολογικό αναλυτικό πλαίσιο που περιλαμβάνει τοπολογικές, συνεκτικές υποομάδες, κεντρικότητα και μέτρα βασικών παικτών, διεξήχθησαν δύο οιονεί πειράματα για να προσδιοριστεί εάν η χρήση εννοιών και τεχνικών δικτύου μπορεί να βοηθήσει τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και τις υπηρεσίες πληροφοριών να κατανοήσουν και να αντλήσουν νόημα από μεγάλα και/ ή πολύπλοκα σύνολα δεδομένων. Διαπιστώθηκε ότι η ανάλυση κοινωνικών δικτύων είναι μια επιτυχημένη μέθοδος που παρέχει στους αναλυτές και τους ερευνητές την ικανότητα να κατανοούν τρομοκρατικά και εγκληματικά δίκτυα, καθώς μπορεί να ενισχύσει την επαγγελματική πρακτική μέσω εφαρμογών βασιζόμενων στην ευφυΐα. Οι Papachristos, Hureau και Braga (2013) υποστηρίζουν ότι η ανάλυση κοινωνικών δικτύων μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση της γενικής οργανωτικής δομής ενός εγκληματικού δικτύου, όπως μια συμμορία, προκειμένου να προβλεφθούν επερχόμενα εγκλήματα. Μέσα από τη μελέτη τους για παράδειγμα βρήκαν ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες είναι η χωρική εγγύτητα, η προηγούμενη βία και η αμοιβαιότητα. Υπογραμμίζουν οι συγγραφείς επίσης τη σημασία των διαδικασιών δικτύου για την κατανόηση των μηχανισμών σε σχέση με τη φυλή και την εθνικότητα.

Ο Knoke (2015) αναφέρεται σε μεθόδους που χρησιμοποιούνται στην τρομοκρατία και την αντιτρομοκρατία. Μια μέθοδος για τη μέτρηση του βαθμού αποσύνθεσης μιας τρομοκρατικής

οργάνωσης από τη στιγμή που κάποια από τα μέλη της συλληφθούν ή δολοφονηθούν είναι η μαθηματική θεωρία των διατεταγμένων συνόλων. Υπό την υπόθεση ενός ιεραρχικού δικτύου που αποτελείται από ηγέτες και υφισταμένους, το μοντέλο επιτρέπει στις αντιτρομοκρατικές οργανώσεις να υπολογίσουν την πιθανότητα αποκοπής ενός δικτύου εξαλείφοντας έναν δεδομένο αριθμό συμμετεχόντων. Ο Dempsey (2021) εξέτασε την εφαρμογή της ανάλυσης κοινωνικών δικτύων στην αστυνόμευση για την ενίσχυση της ευφυΐας. Ένας από τους κύριους τρόπους είναι μέσω των πινάκων εργαλείων, οι οποίοι επιτρέπουν στους χρήστες να εξετάζουν μεμονωμένες περιπτώσεις καθώς και να εξετάζουν τη δυναμική της ομάδας προκειμένου να αποκτήσουν γνώσεις που θα μπορούσαν να καθοδηγήσουν διάφορα είδη ενεργειών. Η ανάλυση δικτύου στην επιβολή του νόμου επιτρέπει τη μεθοδική αξιολόγηση δεδομένων και πληροφοριών από συστήματα δεδομένων προκειμένου να βρεθούν σχέσεις μεταξύ των παραγόντων. Αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο εντοπισμού εγκληματικών δραστηριοτήτων και μελών συμμοριών.

3.4 Συνεργασία φορέων

Η συνεργασία σωφρονιστικών υπηρεσιών και αστυνομικών υπηρεσιών έχει επισημανθεί από τον Podmore (2018) ως απαραίτητη για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, που όμως έχει και προεκτάσεις στην ευρύτερη κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο η πρόληψη του εγκλήματος συνδέεται με στρατηγικές κοινωνικής ανάπτυξης, οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν βελτιώσεις στους τοπικούς υλικούς πόρους και τις κεφαλαιακές υποδομές, αλλά και τη δημιουργία ασφαλών κοινοτήτων με τη συμμετοχή και τοπικών φορέων (White, 1996: 109).

Ως παράδειγμα αναφέρεται η Επιχείρηση AVRO που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2024 στο Manchester, με τη συνεργασία αστυνομικών δυνάμεων, υπηρεσίας σωφρονιστικών καταστημάτων και την περιφερειακή μονάδα οργανωμένου εγκλήματος για την παρεμπόδιση, την πρόληψη και την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος που περιλαμβάνει ναρκωτικά που συνδέονται με τις κοινότητες των σωφρονιστικών καταστημάτων. Στόχος της επιχείρησης ήταν ο εντοπισμός και η καταδίωξη όσων ήταν υπεύθυνοι για την προμήθεια των ναρκωτικών και τη διεξαγωγή λαθρεμπορίου στα καταστήματα. Πραγματοποιήθηκε μία επιχείρηση αστυνόμευσης υψηλής ορατότητας εντός και εκτός κάθε σωφρονιστικού καταστήματος. Για παράδειγμα, αστυνομικές ομάδες της γειτονιάς και η Μονάδα Σκύλων πραγματοποίησαν

περιμετρικές σαρώσεις κάθε σωφρονιστικού καταστήματος, ενώ αξιωματικοί της Μονάδας Οδικής Αστυνόμευσης ήλεγχαν οχήματα που εισέρχονταν στους χώρους χρησιμοποιώντας την Αυτόματη Αναγνώριση Πινακίδων Οχημάτων. Ως αποτέλεσμα κατασχέθηκαν αντικείμενα λαθρεμπορίου (καπνός, κινητές συσκευές) και ναρκωτικές ουσίες (π.χ. κάνναβη, κοκαΐνη, MDMA) που εισάγονταν στα σωφρονιστικά καταστήματα μέσω drones και που σκοπό είχαν να πωληθούν εντός των χώρων αυτών σε υψηλή τιμή (GreaterManchesterPolice, 2024α).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι η Επιχείρηση AVRO είναι μέρος μίας ευρύτερης δεκαετούς στρατηγικής αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος με επίκεντρο τις απαγορευμένες ουσίες (DrugStrategy «FromHarmToHope»), στην οποία συμμετέχουν αστυνομικές δυνάμεις, η υπηρεσία σωφρονιστικών καταστημάτων, η περιφερειακή μονάδα οργανωμένου εγκλήματος, στελέχη δήμων και κοινοτήτων, αλλά και το ManchesterMetropolitanUniversity, το οποίο εξετάζει τα πρότυπα και τις τάσεις γύρω από τη χρήση ναρκωτικών σε επίπεδο πόλης και περιοχής (GreaterManchester, 2024; GreaterManchesterPolice, 2024β).

Περαιτέρω, η σημασία της συνεργασίας τονίζεται και από τους Fleisher και Decker (2001: 9) όταν αναφέρονται σε προσπάθειες για τον έλεγχο των συμμοριών των σωφρονιστικών καταστημάτων. Τέτοιες πρωτοβουλίες μπορεί να περιλαμβάνουν προσεκτικά σχεδιασμένα προγράμματα επανένταξης της κοινότητας που προσφέρουν εξειδικευμένη εκπαίδευση και κατάρτιση, σε συνεργασία με κοινοτικούς φορείς, δεδομένου ότι η εγκληματική επιρροή των εν λόγω συμμοριών επεκτείνεται στην κοινότητα. Αυτή η επιρροή θα βαίνει αυξανόμενη αν οι κοινότητες δεν δομήσουν κατάλληλες παρεμβάσεις που επεκτείνονται πέρα από την απλή καταστολή της επιβολής του νόμου.

3.5 Λοιπές στρατηγικές

Η αντιμετώπιση της απειλής του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων απαιτεί μια πολύπλευρη προσέγγιση, ακριβώς λόγω της πολυπλοκότητας του φαινομένου και των διευκολυντικών παραγόντων. Θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή ισχυρές μονάδες πληροφοριών για τον εντοπισμό βασικών παραγόντων στο οργανωμένο έγκλημα, τη χαρτογράφηση των δικτύων τους και την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας τους. Επιπλέον, δυναμικές πρακτικές ασφαλείας και η εφαρμογή τεχνολογιών όπως ασφαλή και νόμιμα τηλεφωνικά συστήματα, παρεμβολές κινητών τηλεφώνων, έξυπνες κάμερες παρακολούθησης

και ανίχνευση λαθρεμπορίου μπορούν να περιορίσουν την ικανότητα λειτουργίας του οργανωμένου εγκλήματος. Τέλος, η επένδυση στην ατομική εκτίμηση κινδύνου και αναγκών και σε προγράμματα αποκατάστασης και εκπαίδευσης που αντιμετωπίζουν τις βαθύτερες αιτίες του εγκλήματος και προσφέρουν στους κρατούμενους απτές οδούς για νόμιμη διαβίωση, μέσα από τη συνεργασία των σωφρονιστικών καταστημάτων και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών, μπορεί να μειώσει τη συμμετοχή τους σε δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος (dasNeves, 2023).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η παρούσα εργασία στόχο είχε να εξετάσει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Βασικό συμπέρασμα που απορρέει από την προηγηθείσα ανάλυση είναι πως το οργανωμένο έγκλημα δε σταματά στις πύλες των σωφρονιστικών καταστημάτων. Αντίθετα, οι χώροι των σωφρονιστικών καταστημάτων έχουν καταστεί σημαντικοί χώροι δημιουργίας νέων ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, νέων δραστηριοτήτων ομάδων οργανωμένου εγκλήματος, ακόμα και ισχυροποίησης αυτών των ομάδων και όχι αποδυνάμωσής τους.

Αρκετοί παράγοντες προσδιορίστηκαν ως σημαντικοί για την ύπαρξη και πολύ περισσότερο τη συνεχή ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Οι αντεγκληματικές πολιτικές που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις διαμορφώνουν χώρους όπου ακόμα και ήσσονος σημασίας παραβάτες συμβιώνουν με μέλη ομάδων οργανωμένου εγκλήματος. Τα μέλη αυτά συνεχίζουν τις παράνομες δραστηριότητές τους εντός και εκτός του χώρου των σωφρονιστικών καταστημάτων, σε μία προσπάθεια αποκόμισης κέρδους, αλλά και επιβολής ισχύος και άσκησης εξουσίας. Υπό αυτό το πρίσμα, διαπιστώνεται και η εξέλιξη πολλών συμμοριών σε οργανώσεις οργανωμένου εγκλήματος. Τα ανωτέρω θα πρέπει να ιδωθούν σε συνδυασμό με τις πολιτικές αμοιβών των διοικητικών και σωφρονιστικών υπαλλήλων που τους καθιστούν επιρρεπείς σε πράξεις του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. δωροδοκία), αλλά και τη διευκόλυνση από τις νέες τεχνολογίες.

Τα προαναφερθέντα υποδηλώνουν πως η αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων είναι ένα ζήτημα πολυπαραγοντικό, λόγω της πολυδιάστατης φύσης τόσο συνολικά του οργανωμένου εγκλήματος, όσο και ειδικότερα των ιδιαίτερων συνθηκών εγκλεισμού πιο διαμορφώνουν συγκεκριμένες συνθήκες που αξιοποιούνται από τους κρατούμενους. Σε αυτήν την εργασία κατατέθηκαν επίσης ορισμένες προτάσεις πρακτικής εφαρμογής που μπορούν να βοηθήσουν στην πρόληψη και κυρίως στην αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Αυτό που γίνεται αντιληπτό, ωστόσο, είναι πως χωρίς τεκμηριωμένες πολιτικές αποκατάστασης και επανένταξης, προγράμματα και παρεμβάσεις, εστιάζοντας σε συγκεκριμένες ανάγκες και ατομικά προφίλ, οι κρατούμενοι είναι αρκετά πιθανό είτε να συνεχίζουν την εγκληματική τους δραστηριότητα, είτε να αναπτύξουν νέα εντός και εκτός των σωφρονιστικών καταστημάτων, διαιωνίζοντας έναν κύκλο εγκληματικότητας και υποτροπής. Αυτό όχι μόνο υπονομεύει τον στόχο αποκατάστασης των σωφρονιστικών καταστημάτων αλλά αποτελεί επίσης άμεση απειλή για τη δημόσια ασφάλεια. Συνεπώς, απαιτούνται πολιτικές που θα βασίζονται στην αποκατάσταση της βλάβης που προκαλεί ο εγκλεισμός, αλλά κυρίως στην αλλαγή των συνθηκών που τροφοδοτούν τη γένεση και ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.

Τα προαναφερθέντα βασίστηκαν στην ανασκόπηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας, μέσα από την παράθεση ευρημάτων προηγούμενων μελετών, αλλά και παραδειγμάτων από διάφορες χώρες. Ωστόσο, θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να μελετηθεί αυτό το ζήτημα στη βάση των ιδιαιτεροτήτων του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού πλαισίου και σωφρονιστικού και ποινικοκατασταλτικού συστήματος. Αυτό θα απαιτούσε για παράδειγμα τη διεξαγωγή πρωτογενών μελετών σε σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας, διερευνώντας τις απόψεις σωφρονιστικών υπαλλήλων και μελών του διοικητικού προσωπικού. Μία τέτοια μελέτη θα μπορούσε να παράσχει δεδομένα που αφορούν την έκταση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος στα σωφρονιστικά καταστήματα, τις συνθήκες διαμόρφωσής του, αλλά και τις απαντήσεις και τις προτάσεις των εργαζομένων. Επίσης, σε μία επέκταση αυτής της μελέτης, θα μπορούσε να διερευνηθεί και η άποψη των αρχών επιβολής νόμου, ή ακόμα και των φορέων διαμόρφωσης του σωφρονιστικού και ποινικοκατασταλτικού συστήματος.

Επίσης, στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να διεξαχθεί και μία συγκριτική έρευνα μεταξύ σωφρονιστικών καταστημάτων σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ή ακόμα και μεταξύ Ελλάδας και άλλων (ευρωπαϊκών) χωρών. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσαν παράλληλα να αναδειχθούν

τυχόν διαφοροποιήσεις, τόσο ως προς τους προσδιοριστικούς παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος συνολικά, όσο και ως προς συγκεκριμένους διευκολυντικούς παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων. Τέλος, θα μπορούσε να διεξαχθεί και μία πρωτογενής έρευνα σε στελέχη φορέων χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής, ή σε εμπειρογνώμονες του νομικού επαγγέλματος, προκειμένου να διερευνηθούν οι δικές τους απόψεις για την πρόληψη και αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Abi-Habib, M., Correal, A., & Nicas, J. (2024). In Latin America, Guards Don't Control Prisons, Gangs Do. <https://www.nytimes.com/2024/02/21/world/americas/latin-america-prisons-gangs-violence.html>.
- Adorno, S., & Salla, F. (2007). Organized criminality in prisons and the attacks of the PCC. *Estudos Avançados*, 21(61), 7-29.
- Βιδάλη, S. (2017). *Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Berzinji, A., Kaati, L., & Rezine, A. (2012). Detecting Key Players in Terrorist Networks. *2012 European Intelligence and Security Informatics Conference*, 297-302.
- Blaufus, K., Braune, M., Hundsdoerfer, J., & Jacob, M. (2015). Does legality matter? The case of tax avoidance and evasion, arqus Discussion Paper, No. 193, Arbeitskreis Quantitative Steuerlehre (arqus), Berlin. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/121168/1/837148987.pdf>
- Blokland, A., van Hout, L., van der Leest, W., & Soudijn, M. (2019). Not your average biker: Criminal careers of members of Dutch outlaw motorcycle gangs. *Trends in Organized Crime*, 22(1), 10-33. <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9303-x>.
- Γαλανομάτης, Μ. (2019). Η Μαφία των Φυλακών: Το οργανωμένο έγκλημα είναι σε έξαρση, γιατί το Σύστημα είναι σε παρακμή. <https://kalymnos-news.gr/2019/02/%CE%B7-%CE%BC%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%86%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CF%84%CE%BF-%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CF%89%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%BB/>.

- Campedelli, G. M., Calderoni, F., Comunale, T., & Meneghini, C. (2019). Life-course criminal trajectories of mafia members. *Crime & Delinquency*, <https://doi.org/10.1177/0011128719860834>.
- Canter, D. (2004). A Partial Order Scalogram Analysis of Criminal Network Structures. *Behaviormetrika*, 31(2), 1-21.
- Carrington, P. J. (2011). Crime and social network analysis. Στο: J. P. Scott & P. J. Carrington (Eds.), *The SAGE handbook of social network analysis* (σελ. 236-255). London: SAGE.
- Carvalho, L. S., & Soares, R. R. (2016). Living on the edge: Youth entry, career and exit in drug-selling gangs. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 121, 77-98. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2015.10.018>.
- Casciani D. (2025). Fears that drones could drop guns into prisons. <https://www.bbc.com/news/articles/cwy7x7e37d9o>.
- Chimbliss, W. J. (1988). *On the take. From petty crooks to presidents*. Indianapolis: Indiana University Press.
- Corruption and Crime Commission (2016). Case study: joint investigation stifles prison officer groomed by organised crime groups. <https://www.ccc.wa.gov.au/sites/default/files/Case%20study%20-%20joint%20investigation%20stifles%20prison%20officer%20groomed%20by%20organised%20crime%20groups.pdf>.
- Council of Europe (2016). Handbook for Prison and Probation Services Regarding Radicalization and Violent Extremism. <https://rm.coe.int/16806f9aa9>.
- Cressey, D. R. (2008). *Theft of the nation. The structure and operations of organized crime in America*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Daily Mail (2022). Gang leader made 45,000 calls to run drugs empire from his prison cell. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-1037424/Gang-leader-45-000-calls-run-drugs-empire-prison-cell.html>.

- Daily Mail (2011). Prisoner ran £500,000 criminal empire from cell with help from officer and police staff. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-1369296/Robert-Talbot-ran-500-000-criminal-empire-cell-help-officer-police-staff.html>.
- das Neves, P. (2023). The Hidden Epidemic: Organised Crime in Prisons and the Threat to Societal Safety. <https://justice-trends.press/the-hidden-epidemic-organised-crime-in-prisons-and-the-threat-to-societal-safety/>.
- das Neves, P. (2023β). Prison Intelligence: preventing and fighting extremism and organised crime. <https://justice-trends.press/prison-intelligence-preventing-and-fighting-extremism-and-organised-crime/>.
- Dempsey, D. (2021). Social Network Analytics in Policing and Security. Efficacy and Ethical Considerations. <https://www.westmidlands-pcc.gov.uk/wp-content/uploads/2021/10/2021-07-21-EC-Agenda-Item-2-Social-Network-Analysis-Primer.pdf?x95272>
- Densley, J. A.(2012). Street gang recruitment: Signaling, screening, and selection. *Social Problems*, 59(3), 301-321. <https://doi.org/10.1525/sp.2012.59.3.301>.
- Dudley, S., &Bargent, J. (2017). The Prison Dilemma: Latin America’s Incubators of Organized Crime. <https://insightcrime.org/investigations/prison-dilemma-latin-america-incubators-organized-crime/>.
- Duijn, P., Kashirin, V. &Sloot, P. (2014). The Relative Ineffectiveness of Criminal Network Disruption. *Scientific Reports*, 4, 4238. <https://doi.org/10.1038/srep04238>
- Euronews (2019). Δράση εγκληματικής οργάνωσης μέσα στις φυλακές Κορυδαλλού;. <https://gr.euronews.com/2019/02/14/drasi-ekglimatikis-organosis-mesa-stis-fylakes-korydallou-gerovasil>.
- European Penitentiary Training Academies (2021). Best Practices in Dynamic Security Training. <https://digiriul.sisekaitse.ee/bitstream/handle/123456789/2818/Best%20Practices%20in%20Dynamic%20Security%20Training.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Fleisher, M. S., & Decker, S. H. (2001). An Overview of the Challenge of Prison Gangs. *Corrections Management Quarterly*, 5(1), 1-9.

- Freeman, L. C. (1978/79). Centrality in Social Networks. Conceptual Clarification. *Social Networks*, 1, 215-239.
- García, M. M.(2006). ‘Narcoballads’: The psychology and recruitment process of the ‘Narco’. *Global Crime* 7(2), 200-213. <https://doi.org/10.1080/17440570601014461>.
- Giménez-Salinas, A., &Regadera, S. F. (2016). Multiple affiliations in criminal organizations: Analysis of a Spanish sample. *Crime, Law and Social Change*, 65, 47–65. <https://doi.org/10.1007/s10611-015-9597-z>.
- Gooch, K., & Treadwell, J. (2024). The Prison Firm: The ‘transportation’ of organised crime, the evolution of criminal markets and contemporary prisoner society. *Criminology & Criminal Justice*. <https://doi.org/10.1177/17488958241261802>.
- Greater Manchester (2024). 2023-2024 Monitoring Cycle. Full Report. <https://gmtrends.mmu.ac.uk/wp-content/uploads/sites/425/2024/10/2023-24-Main-report.pdf>.
- Greater Manchester Police (2024α). Operation launched to disrupt, prevent, and tackle serious organised crime linked prisons in Greater Manchester. <https://www.gmp.police.uk/news/greater-manchester/news/news/2024/october/operation-launched-to-disrupt-prevent-and-tackle-serious-organised-crime-linked-prisons-in-greater-manchester/>.
- Greater Manchester Police (2024β). Arrests of top tier organised crime suspects increased by 69% in last year, as GMP and partners launch city-region's first published drugs strategy. <https://www.gmp.police.uk/news/greater-manchester/news/news/2024/october/arrests-of-top-tier-organised-crime-suspects-increased-by-69-in-last-year-as-gmp-and-partners-launch-city-regions-first-published-drugs-strategy/>.
- Grierson, J. (2018). Prisons are new frontline in fighting crime, says Gauke. <https://www.theguardian.com/society/2018/nov/01/prisons-new-frontline-in-fighting-crime-david-gauke>.
- Gundur, R. V., & Trammell, R. (2022). When prison gangs become organized crime: Studying protection arrangements and their consequences. *Trends in Organized Crime* 25(2), 1-13. <https://doi.org/10.1007/s12117-022-09469-8>.
- Heber A. (2009). The networks of drug offenders. *Trends in Organized Crime*, 12(1), 1-20.

- Hirschfeld, K. (2015). *Gangster States. Organized Crime, Kleptocracy and Political Collapse*. New York: Palgrave Macmillan.
- INTRAC (2017). Social Network Analysis. <https://www.intrac.org/wpcms/wp-content/uploads/2019/05/Social-network-analysis.pdf>
- Jhi, K. Y., & Gerber, J. (2015). Texan gangs In “Da Hood: The impact of actual and perceptual neighborhood qualities on gang membership. *Justice Policy Journal*, 12. <http://www.cjcj.org/mobile/news/9924>.
- Kirby, S., Francis, B., Humphreys, L., & Soothill, K. (2016). Using the UK general offender database as a means to measure and analyse organized crime. *Policing: An International Journal*, 39(1), 78–94. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-03-2015-0024>.
- Kleemans, E. R., & de Poot, C. J. (2008). Criminal careers in organized crime and social opportunity structure. *European Journal of Criminology*, 5(1), 69–98.
- Klerks, P. P. H. M. (2001). The network paradigm applied to criminal organizations. *Connections*, 24, 53–65.
- Knoke, D. (2015). Emerging Trends in Social Network Analysis of Terrorism and Counterterrorism. Στο: R. Scott ,& S. Kosslyn (Eds.), *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences* (σσ. 1-15). New York: John Wiley & Sons.
- Koulouris, N. K., & Aloskofis, W. (2013). Prison conditions in Greece. <https://www.prisonobservatory.org/upload/PrisonconditionsGreece.pdf>.
- Lessing, B. (2011). A Hole at the Center of the State: Prison Gangs and the Limits to Punitive Power. <https://economia.uniandes.edu.co/sites/default/files/imagenes/eventos/15-Lessing.pdf>.
- Lo, T. W. (2010). Beyond social capital: Triad organized crime in Hong Kong and China. *British Journal of Criminology*, 50(5), 851-872. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq022>.
- Lyman, M. D. (1989). Organized Crime in Prisons (From Gangland: Drug Trafficking by Organized Criminals). <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/organized-crime-prisons-gangland-drug-trafficking-organized>.

- Mainas, E. D. (2012). The analysis of criminal and terrorist organisations as social network structures: a quasi-experimental study. *International Journal of Police Science and Management*, 14(3), 264–282. <https://doi.org/10.1350/ijps.2012.14.3.285>.
- Marks, S. R. (1974). Durkheim's Theory of Anomie. *American Journal of Sociology*, 80(2), 329-363.
- Martino, F., & Spoto, A. (2006). Social Network Analysis: A brief theoretical review and further perspectives in the study of Information Technology. *PsychNology*, 4(1), 53-86.
- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672-682.
- Morselli, C., Giguère, C. & Petit, K. (2006). The efficiency/security trade-off in criminal networks. *Social Networks*. <https://doi.org/10.1016/j.socnet.2006.05.001>.
- Nunes Dias, N. N. (2019). Mass incarceration and violent organized crime: understanding Brazil's PCC. <https://ou.edu/content/dam/International/brazil-studies/docs/one-pager-5.pdf>.
- Orlando, J. R. (1997). Fighting Crime From the Ground Up: The “Zero Tolerance” Approach. *GW Policy Perspectives*, 4(10), 3-18.
- Ostrosky, F., Díaz, K. X., Romero, C., & Borja, K. C. (2012). Neuropsychological profiles of members of organized crime and drug-traffic organizations. <https://www.dovepress.com/neuropsychological-profiles-of-members-of-organized-crime-and-drugtra-peer-reviewed-article-RRFMS>.
- Panoutsopoulou, M. (2022). Greek police expose migrant trafficking ring operating from inside prisons. <https://www.aa.com.tr/en/europe/greek-police-expose-migrant-trafficking-ring-operating-from-inside-prisons/2722277>.
- Paoli, L., & Vander Beken, T. (2014). Organized crime. A contested concept. Στο: L. Paoli (Ed.), *Organized crime* (σελ. 13-31). Oxford: Oxford University Press.
- Papachristos, A. V., & Sierra-Arevalo, M. (2018). *Policing the Connected World: Using Social Network Analysis in Police-Community Partnerships*. Washington, DC: Office of Community Oriented Policing Services.

- Papachristos, A. V., Hureau, D.M., & Braga, A. A. (2013) Conflict and the Corner: The impact of intergroup conflict and geographic turf on gang violence. *American Sociological Review*, 78(3), 417-447.
- Penal Reform (2024). The issue. <https://www.penalreform.org/issues/corruption/the-issue/>.
- Penal Reform International (2024). Global Prison Trends 2024. <https://www.penalreform.org/global-prison-trends-2024/>.
- Penal Reform International (2024α). Corruption in prisons. <https://www.u4.no/publications/corruption-in-prisons-a-guide-for-detention-monitors.pdf>.
- Penal Reform International (2013). *Balancing security and dignity in prisons: a framework for preventive monitoring. A Detention Monitoring Tool resource*. <https://bit.ly/3ksup8R>.
- Pidd, H., & Syal, R. (2023). Criminal gangs in UK sending recruits to train as prison officers, union warns. <https://www.theguardian.com/uk-news/2023/sep/27/organised-crime-gangs-uk-sending-recruits-to-train-as-prison-officers-union-warns>.
- Podmore, J. (2018). ‘Serious organised crime is seriously well organised in prison’. <https://www.thejusticegap.com/serious-organised-crime-seriously-well-organised-prison/>.
- Σταμούλη, Ε. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. Στο: *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker “Whosesideareweon?”*. Συμβολές στο 1ο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (σελ. 276-294). Αθήνα: Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε.
- Σταμούλη, Ε. (2015). *Πολιτικές Ασφαλείας στην Ελλάδα σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα και την Τρομοκρατία και οι συνέπειες τους στην αντεγκληματική πολιτική*. Διδακτορική Διατριβή. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Santorso S., & Rizzuti, A. (2024). A Critical Analysis Of The Police-Prison Collaboration In Contrasting Organised Crime Groups. *CrimRxiv*, <https://www.crimrxiv.com/pub/ne00i2mz>.
- Savona, E. U., Calderoni, F., Superchi, E., Comunale, T., Campedelli, G. M., Marchesi, M., & Kamprad, A. (2017). Systematic review of the social, psychological and economic factors relating to criminalisation and recruitment to OC. <https://www.projectproton.eu/media-room>.

- Scalia, V. (2016). *Crime, networks and power. Transformation of Sicilian Cosa Nostra*. Cham, Switzerland: Palgrave McMillan.
- Sergi, A.(2016). A qualitative reading of the ecological (dis)organisation of criminal associations: The case of the ‘FamigliaBasilischi’ in Italy. *Trends in Organized Crime*, 19(2), 149-174. <https://doi.org/10.1007/s12117-015-9254-z>.
- Serrat, O. (2009). *Social Network Analysis*. Knowledge Solutions, 28. Asian Development Bank.
- Sigma Live (2024). Χαρτιώτης: Θέμα στις φυλακές με το οργανωμένο έγκλημα-Απαραίτητοι οι έλεγχοι. <https://www.sigmalive.com/news/local/1237041/xartiotis-thema-stis-fylakes-me-to-organomeno-egklimaaparaitittoi-oi-elegxoi>.
- Skarbek, D. (2012). Prison gangs, norms, and organizations. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 82, 96-109.
- Skarbek, D. (2011). Governance and Prison Gangs. *The American Political Science Review*, 105(4), 702-716.
- Spapens, T.,& Moors, H.(2019). Intergenerational transmission and organised crime: A study of seven families in the south of the Netherlands. *Trends in Organized Crime*, <https://doi.org/10.1007/s12117-019-09363-w>.
- Tabassum, S., Pereira, F. S. F., Fernandes, S., & Gama, J. (2018). Social Network Analysis: An Overview. Wiley Interdisciplinary Reviews: *Data Mining and Knowledge Discovery*, 8(5). <http://dx.doi.org/10.1002/widm.1256>.
- Teymoori, A., Jetten, J., Bastian, B., Ariyanto, A., Autin, F., Ayub N. et al. (2016). Ανομία: Η έννοια και η Μεθοδολογική Επιλογή Τρόπου Μέτρησης. <https://socialpolicy.gr/2016/08/%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CE%B7-%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%B9.html>
- Trikala Opinion (2025). Φυλακισμένοι στη Λάρισα βγαίνουν live στα social μέσα απ’ τα κελιά – Η ανησυχητική εξέλιξη και η σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα – Τι τους ρωτάνε οι θεατές τους. <https://trikalaopinion.gr/fylakismenoi-sti-larisa-vgainoun-live-sta-social-mesa->

ap-ta-kelia-i-anisychitiki-exelixi-kai-i-syndesi-me-to-organomeno-egklima-ti-tous-rotane-oi-theates-tous/.

UNISECO (2021). Social Network Analysis: Brief Step-by- Step Guide. <https://uniseco-project.eu/assets/content/resources/08-methodological-briefs/UNISECO-D6.4-Methodological-Brief-SNA.pdf>

U.S. Department of Justice (2021). Prison Gangs. <https://www.justice.gov/archives/criminal/criminal-vcrs/gallery/prison-gangs>.

van Koppen, M. V.(2013). Involvement mechanisms for organized crime. *Crime, Law and Social Change*, 59(1), 1–20.

van Koppen, M. V., & de Poot, C. J. (2013). The truck driver who bought a café: Offenders on their involvement mechanisms for organized crime. *European Journal of Criminology*, 10(1), 74–88.

Wasserman, S., & Faust, K. (1994). *Social network analysis: Methods and applications*. Cambridge: Cambridge University Press.

Webb, P., & Kritsonis, W. A. (2006). Zero -Tolerance Policies and Youth: Protection or Profiling?. *National Journal For Publishing And Mentoring Doctoral Student Research*, 3(1), 1-8.

White, R. (1996). Situating Crime Prevention: Models, Methods and Political Perspectives. Στο: R. Homel (Ed.), *Politics and Practice of Situational Crime Prevention* (σσ. 97-113). USA: Criminal Justice Press/Willow Tree Press.

Wickert, C. (2023). Differential association theory (Sutherland). <https://soztheo.de/theories-of-crime/learning-subculture/differential-association-theory-sutherland/?lang=en>

Χαλκιά, Α. (2017). *Εγκληματολογικές μελέτες*. Αθήνα: Διόνικος.

Χλούπης, Γ. (2020). Το άρθρο 187ΠΚ – «Οι περιπέτειες μίας εγκληματικής οργάνωσης». *Ποινική Δικαιοσύνη*, 6, 536-548.